



Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-04-24

Diarienummer N163-0469/25

Handläggare

Ellen Agernäs, Bjarne Öhman

Telefon: 031-365 20 74

E-post: ellen.agernas@socialnordost.goteborg.se

Svar på remiss - Remissutskick underremittering av remisser från Socialdepartementet SOU 2025:15 samt Ds Jobbpremien Diarienummer SLK-2025-00408

Förslag till beslut

1. Socialnämnden Nordost anser remissen besvarad med hänvisning till tjänsteutlåtandet.
2. Socialnämnden Nordost översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till Stadsledningskontoret.
3. Socialnämnden Nordost förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Förvaltningen har mottagit en underremiss av stadsledningskontoret av remisserna från Socialdepartementet SOU 2025:15 samt Ds Jobbpremien. Förvaltningen ska lämna ett remissvar till stadsledningskontoret senast 2025-05-21. Utredningen Drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) innehåller en rad förslag som i olika grad kan komma att få konsekvenser för förvaltningens uppdrag, möjligheter och ekonomiska förutsättningar inom området ekonomiskt bistånd. Likaså lämnas förslag som kan komma att få konsekvenser för grupper av biståndstagare som finns inom förvaltningens verksamheter och för personer som bor i stadsområdet. Förvaltningen har i detta tjänsteutlåtande gjort en bedömning kring var och ett av dessa förslag. Utredningen lämnar även ett antal förslag som bedöms ligga utanför förvaltningens ansvarsområde, eller i mycket liten grad få effekter för personer som bor i stadsområdet, varför dessa inte besvaras i detta tjänsteutlåtande.

Flera av förslagen är bra för förvaltningens möjligheter till ökad samverkan med statliga aktörer och med regionen, vilket gynnar biståndsmottagarna. Flera förslag bidrar också med tydlighet i bidragssystemet. Ett antal förslag påverkar i hög grad biståndsmottagare som saknar arbetsförmåga genom lägre nivå på det ekonomiska biståndet. Detta får störst konsekvenser för barn vars föräldrar lever med långsiktigt försörjningsstöd och saknar arbetsförmåga. Förvaltningen tillstyrker åtta förslag, tillstyrker tre förslag med reservation och avstyrker sex förslag som bedöms få oproportionerligt stora effekter för biståndsmottagarna.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Ekonomiska konsekvenser för förvaltningen

Utredningen innehåller en rad förslag som bedöms få vissa ekonomiska konsekvenser för förvaltningen. Direktiven till utredningen har varit att lämna kostnadsneutrala förslag, det vill säga förslag som inte i någon större omfattningen ska få ekonomisk påverkan på kommunerna. Den genomgående bilden av utredningens förslag är att det snarare innebär en omfördelning av kostnadsposter än regelrätta kostnadsförändringar. Flera av förslagen innebär en förflyttning av kostnader från bistånd till administration.

Förvaltningens bedömning är att flera av förslagen riskerar att öka behovet av resurser till brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete. Detta konstaterar även utredningen i sin omvärldsbevakning där kriminaliteten ökat vid införande av liknande förslag i bland annat Danmark.

Flera av förslagen ökar även behovet av att avsätta resurser för det icke-planerbara arbetet som förekommer inom myndighetsutövande socialtjänst. Åtstramningar av biståndssystemet riskerar att öka behovet av ansökningar utöver månadsansökan, såsom akuta matpengar. Dessutom riskerar behovet av resurser för det vräkningsförebyggande arbetet att öka.

Förslaget om att kommunen inte ska få lämna ekonomiskt bistånd till boendekostnader för olovliga andrahandskontrakt riskerar att öka behovet av tillfälliga boendelösningar, vilket kan få ekonomiska effekter, om än på marginalen då ärendantalet är lågt.

Förslaget om en begränsningsregel för stora barnfamiljer riskerar att öka kostnaderna för utredning av felaktiga utbetalningar avsevärt. Där gör även förvaltningen en bedömning av att utredningen missbedömt storleksordningen på en sådan kostnadsökning.

Förvaltningens bedömning är att utredningen inte i tillräcklig grad tagit hänsyn till hur förslagen påverkar möjligheterna att bedriva annan socialtjänst, vilket skulle kunna få stora ekonomiska konsekvenser för förvaltningen och för samhället i stort.

Mottagligheten för, och möjligheten att tillgodogöra sig, föräldrastödjande insatser, insatser inom skadligt bruk och beroende eller annat stöd som socialtjänsten erbjuder riskerar att påverkas när familjer behöver lägga ett större fokus att få pengarna att räcka till det mest nödvändiga.

Något som är positivt för förvaltningens ekonomiska planeringsarbete är förslaget om hur beräkning av riksnormen för kommande år ska gå till. Förslaget innebär att beslutet om riksnorm tidigareläggs och att det blir en förutsägbarhet i beräkningen av uppräknings för kommande år. I nuläget är beslutet om riksnorm i normalfallet inte fattat när kommunen lägger sin budget för kommande år. Detta föreslås förändras så att det är juni månads kostnader med en procentuell uppräkning som ligger till grund för ny riksnorm.

Ekonomiska konsekvenser för enskilda biståndsmottagare och enskilda invånare

Förslagen om att ändra hur riksnormen beräknas kommer påverka storleken på biståndet för ett flertal av förvaltningens biståndsmottagare. Den som lever ensam eller i ett hushåll med en annan vuxen kommer att få det lite bättre genom att de personliga kostnaderna för vuxna föreslås att höjas. Däremot kommer barnfamiljer få lite mindre bistånd utbetalat, och skillnaden kommer att bli störst för de med flera barn. Detta beror på att de

personliga kostnaderna för i stort sett samtliga åldersgrupper av barn kommer att sänkas. Störst skillnad blir det för skolbarn.

Utöver sänkningen av normen för barn som föreslås i den nya riksnormen föreslås en begränsningsregel för stora barnfamiljer. Detta förslag skulle få stora ekonomiska konsekvenser för dessa familjer med upp till 30 % minskning av biståndet i de största hushållen. Det skulle få en mycket negativ påverkan på dessa familjers möjlighet till en skälig levnadsnivå.

Som ett alternativ till begränsningsregeln föreslås ett bidragstak. Detta förslag bryter mot flera av Sveriges internationella åtaganden, och mot barnkonventionen. Utredningen konstaterar själva att detta förslag inte bör införas, varför förvaltningen inte gör någon djupare analys av effekterna av förslaget. Det skulle få en mycket stor ekonomisk påverkan på biståndsmottagarna i stadsområdet om förslaget skulle genomföras, med betydande sänkningar av biståndet.

Den nya riksnormen skulle innebära att färre kvalificerar sig för bistånd. I vilken omfattning har förvaltningen svårt att göra en analys av, då det krävs genomgång i enskilda ärenden. Detta kan dock komma att påverka den grupp av biståndsmottagare som idag ligger strax under norm och får kompletterande försörjningsstöd. Dessa kan helt falla ur bidragssystemet och därmed inte längre ha tillgång till, för den enskilde, viktiga insatser och stöd som socialtjänsten kan erbjuda.

Att riksnormen räknas upp med 2 % för att täcka kommande kostnadsökningar kommer gynna bidragstagarna då lite av den eftersläpningseffekt som finns, i och med att riksnormen enbart räknas upp årsvis, kompenseras för redan innan året inleds.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension

Bedömning ur social dimension

Förvaltningen gör bedömningen att några av de förslag som utredningen presenterar – bidragstak, en moderniserad riksnorm och en begränsningsregel för stora hushåll – sammantaget riskerar att få långtgående negativa konsekvenser för flera grupper i samhället, särskilt för barn, unga och hushåll med utomeuropeisk bakgrund. Förslagen bedöms påverka invånarnas möjligheter till delaktighet i samhällslivet och förutsättningar för en skälig levnadsnivå.

Barn påverkas särskilt negativt av förändringarna i riksnormen och den föreslagna begränsningsregeln för stora hushåll. Minskade ekonomiska resurser i barnhushåll riskerar att leda till att barn utestängs från fritidsaktiviteter och andra sociala sammanhang, vilket försvårar deras möjligheter till utveckling, integration och meningsfull fritid. Utbildningsresultat, skolnärvaro och utbildningslängd riskerar att försämrats. Det finns även en oro för att äldre barn, särskilt flickor, förväntas avbryta sina studier för att bidra till familjens försörjning. Flera av förslagen bedöms sammantaget inte vara förenliga med barnkonventionens krav på barns rätt till social trygghet, delaktighet och en skälig levnadsstandard.

Utredningen konstaterar att flera av förslagen påverkar kvinnor i höge grad än män, framför allt då det är vanligare med kvinnor bland ensamstående föräldrar. Likaså är

förvaltningens bedömning att det är troligare att äldre flickor förväntas bidra till hushållets försörjning i högre grad än äldre pojkar om normen sänks. Utöver jämställdhetsaspekterna ser förvaltningen att hushåll med utomeuropeisk bakgrund drabbas i oproportionerlig utsträckning av hur förslagen utformas. Detta väcker frågor om diskriminering när det så tydligt riktas mot minoritetsgrupper utan att någon positiv långsiktig effekt kan antas för de enskilda hushållen. Detta bedöms motverka det integrationsarbete som pågår i staden.

Flera av förslagen kan försvaga relationen mellan invånare och stadens verksamheter. När redan utsatta grupper får sämre möjligheter att klara sin vardag och försörjning, utan att det finns stödande insatser som kan kompensera för detta, riskerar tilliten till myndigheter och offentliga institutioner att minska. Förvaltningen bedömer också att civilsamhällets roll kommer att påverkas, genom ökat tryck från hushåll som söker hjälp för att klara grundläggande behov. Den ökade belastningen kan påverka både kvaliteten och tillgängligheten i det stöd som civilsamhället erbjuder.

Utredningen redogör för erfarenheter från liknande reformer i andra länder, där minskad ekonomisk trygghet lett till en ökning av egendomsbrott, folkbokföringsbrott och ungdomskriminalitet. Förvaltningen bedömer att samma risker finns här där unga kan hamna i en situation där de söker andra vägar till försörjning, inklusive kriminalitet. Detta riskerar att försvåra kommunens brottsförebyggande arbete och ytterligare öka utsattheten för de grupper som redan idag står längst från arbetsmarknad och utbildning.

Förvaltningen bedömer sammantaget att flera av de föreslagna förändringarna ur ett socialt perspektiv riskerar att förstärka socioekonomiska skillnader, ha en negativ påverkan på barns rättigheter, minska tilliten till välfärdssystemet och försvåra arbetet med att uppnå kommunfullmäktiges mål om jämlikhet, tillit, integration och god hälsa för alla. Förslagen bedöms inte i tillräcklig grad ta hänsyn till den målgrupp som faktiskt finns inom det kommunala biståndsmottagandet idag, och saknar kompensatoriska åtgärder som kan möta de sociala konsekvenserna.

Samråd

Tjänsteutlåtandet har skickats till ungdomsråden för information och möjlighet att inkomma med synpunkter.

Samverkan

Information om ärendet har lämnats på FSG 2025-05-13

Bilagor

1. [Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare, volym 1](#)
2. [Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare, volym 2](#)
3. [Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning](#)

Ärendet

Förvaltningen har mottagit en underremiss av stadsledningskontoret av remisserna från Socialdepartementet SOU 2025:15 samt Ds Jobbpremien. Förvaltningen ska lämna ett remissvar till stadsledningskontoret senast 2025-05-21. Remissen innehåller en rad förslag kopplat till ekonomiskt bistånd och biståndsmottagande. Utifrån den begränsade svarstid som förvaltningen har haft att besvara remissen tar förvaltningen ställning till de förslag som bedöms få störst påverkan på den egna verksamheten eller stadsområdets invånare. De förslag som förvaltningen inte tar ställning till finns listade i slutet av tjänsteutlåtandet.

Beskrivning av ärendet

Den 14 juli 2022 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd. I uppdraget ingick bland annat att analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet, följa upp jobbstimulansen och undersöka möjligheten att införa en jobbpremie. Utredaren ska även göra en översyn av vissa regler inom försörjningsstödet, bland annat kostnadsposterna i riksnormen, regelverket vid bistånd till andrahandsuthyrning samt reglerna avseende ekonomiskt stöd till utlänningar som vistas olovligen i Sverige. Utredaren ska även klargöra ansvarsfördelning och rollfördelning mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa bland annat vid studier i syfte att förbättra samverkan samt klargöra hur ett ändamålsenligt stöd kan säkerställas för personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst. Genom tilläggsdirektiv den 8 juni 2023 utvidgades uppdraget till att även lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka incitamenten till arbete, analysera om Arbetsförmedlingen bör ges en utökad uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden samt att analysera och redovisa för- och nackdelar med nuvarande ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna för att långtidsarbetslösa ska komma i arbete. Genom ytterligare tilläggsdirektiv den 26 september 2024 fick utredaren i uppdrag att även lämna förslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd begränsas för kostnader utöver riksnormen, att försörjningsstödet storlek begränsas för större hushåll, att det införs en jobbpremie samt, att ett förbud införs för kommuner att, med undantag för nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligen vistas i landet. Utredningstiden förlängdes till den 14 februari 2025.

Göteborgs stad har ingått som en av utredningens referenskommuner och bidragit med kunskap och tankar genom nätverksmöten och bilaterala möten.

Förvaltningens bedömning

Nedan följer förvaltningens bedömning kring de förslag som bedöms röra verksamheten eller påverka invånarna i stadsområdet.

Efter denna kortfattade bedömning kring varje förslag följer ett avsnitt med fördjupning i respektive förslag, utredningens bedömning av konsekvenser och en utförligare bedömning från förvaltningen.

Varje rubrik i denna kortfattade del innehåller en hyperlänk till avsnittet där mer information finns.

Bidragstak

Förslag: En modell för bidragstak inom ekonomiskt bistånd

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

En moderniserad riksnorm

Förslag: Riksnormen ska täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, förbrukningsvaror, personlig hygien samt internet och telefoni.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker förslaget med reservation*.

Förslag: De personliga kostnaderna för hemmavarande barn och skolungdom anges per åldersgrupperna under 1 år, 1 år, 2–5 år, 6–9 år, 10–13 år, 14–17 år och 18–20 år. För vuxna anges personliga kostnader för ensamstående respektive gifta eller sambopppdelning av riksnormens personliga kostnader och gemensamma hushållskostnader

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Förslag: Riksnormen ska beräknas på grundval av ett referensvärde för riksnormen 2024. Referensvärde för personliga kostnader i kronor (se detaljerad beskrivning för nivåer per åldersgrupp samt ensamstående/sammanboende)

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

Förslag: Belopp för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas, vilket bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga och gemensamma hushållskostnader.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Förslag: Riksnormens reala värde ska skyddas genom att den knyts till konsumentprisindex exklusive boende. Riksnormen för det år den avser ska beräknas utifrån ett referensvärde för riksnormen 2024. Framskrivningen av riksnormens referensvärde ska baseras på förhållandet mellan det prisläge som anges av konsumentprisindex exklusive boende i juni närmast före det år som riksnormen avser och prisläget i juni 2024. För att kompensera för att prisanpassningen sker med ett års eftersläpning ska beloppet räknas upp med ytterligare 2 procent.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Förslag: Statistiska centralbyrån ska beräkna det jämförelsetal som ska vara ett underlag vid regeringens beslut om riksnormen för nästkommande år.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Lokala tillägg till försörjningsstödet

Förslag: Försörjningsstöd som avser riksnormens kostnadsposter ska inte lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen. Av socialtjänstlagen ska det framgå att i ett enskilt fall ska skäliga kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 beräknas till en högre nivå om det, när det gäller hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år finns särskilda skäl, och när det gäller vuxna finns synnerliga skäl.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Begränsningar av försörjningsstödet för större hushåll

Förslag: Socialtjänstlagen ska begränsa riksnormens storlek för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Ett hushåll ska undantas från begränsningen om det finns synnerliga skäl. Regeringen får föreskriva hur begränsningen närmare ska utformas. Socialtjänstförordningen ska reglera att summan av hushållets personliga kostnader ska minskas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Minskningen utgörs av ett minskningsbelopp per barn eller skolungdom utöver tre vid beräkning av personliga kostnader i riksnormen. Det ska särskilt regleras hur antalet hemmavarande barn och skolungdomar i hushållet ska beräknas vid tillämpning av begränsningsregeln. Stadigvarande boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 1 barn. Växelvist boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 0,5 barn. Om antalet barn i hushållet slutar med 0,5 ska minskningen för den sista andelen göras med hälften av beloppet för ett barn. Minskningsbeloppet ska beräknas av regeringen och fastställas i socialtjänstförordningen i samband med att riksnormen fastställs. Minskningsbeloppet utgår från ett viktat genomsnitt av personliga kostnader för barn i olika åldrar. Hur beräkningen sker fastställs i 2 kap. 1 § socialtjänstförordningen

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande

Förslag: Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden utökas

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Personer som är sjuka och saknar sjukpenningsgrundande inkomst

Förslag: Socialtjänstlagen ska reglera att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska visa nedsättningen av arbetsförmågan genom att lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Socialnämnden får medge undantag från bestämmelsen om att läkarintyg ska lämnas om det är uppenbart obehövligt. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att läkarintyg ska lämnas från en tidigare tidpunkt än den sjunde dagen vid framtida sjukdomsfall. Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker förslaget med reservation*.

Förslag: Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för att tillhandahålla kunskap när det gäller bedömningar av om läkarintyg visar att en persons förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande är nedsatt på grund av sjukdom. Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker förslaget med reservation*.

Förslag: Regeringen ska ge Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, gemensamt och i samverkan, ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som saknar SGI att återfå arbetsförmåga. Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR. Kunskapsstödet ska innehålla en beskrivning av varje aktörs ansvar och uppdrag enskilt och i samverkan. Det ska upprättas en plan för gemensam implementering och uppföljning av kunskapsstödet.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget

Förslag: I socialtjänstlagen införs en möjlighet för socialnämnden att begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde får förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker förslaget med reservation*.

Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan

Förslag: I socialtjänstlagen ska regleras att om den enskilde har fått avslag på ansökan om samordnad rehabilitering enligt socialförsäkringsbalken ska Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen, eller båda, delta i upprättandet av samordnad individuell plan. Detta ska gälla om kommunen bedömer att det finns ett sådant behov.

Bedömning: Förvaltningen *tillstyrker* förslaget.

Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

Förslag: Försörjningsstöd lämnas endast till kostnader för hyra av en bostad i andra hand om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd godkänt andrahandsupplåtelsen. Om det finns särskilda skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Förslag: Ekonomiskt bistånd ska endast lämnas till personer som uppfyller villkoren för att vistas i Sverige. Syftet med regleringen är att införa ett uttryckligt krav på laglig vistelse för rätt till bistånd. Kravet omfattar ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen. Kravet begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

Jobbpremien

Förslag: Den som inte längre mottar försörjningsstöd, som har inkomst av anställning och som under kvalificeringsperioden erhållit försörjningsstöd under sex månader i följd har rätt till jobbpremie

Bedömning: Förvaltningen *avstyrker* förslaget.

Utredningens förslag och bedömning, samt förvaltningens bedömning

Nedan redogörs för utredningens förslag och de konsekvenser som utredningen ser av lämnade förslag. För varje förslag följs detta av förvaltningens bedömning och ställningstagande kring förslagen.

Avsnittet avslutas med en kortfattad redogörelse för vilka förslag förvaltningen valt att inte bedöma inom ramen för remissvaret.

Bidragstak

En modell för ett bidragstak utformas genom att försörjningsstödet för ett hushåll begränsas om samlade bidrag och ersättningar tillsammans med det beräknade försörjningsstödet överstiger 80 procent av den disponibla inkomsten för ett motsvarande hushåll som inte mottar ekonomiskt bistånd och som har en löneinkomst på 22 000 kronor i månaden. En sådan modell jämför ett hushålls samlade bidrag, ersättningar och beräknat försörjningsstöd, i form av ett beräkningsunderlag, med en taknivå, i form av ett fiktivt beräkningsunderlag. Det fiktiva beräkningsunderlaget består av summan av nettoinkomsten vid en fiktiv schabloniserad lön och familjepolitiska stöd. Det beräknade försörjningsstödet minskas med den del av beräkningsunderlaget som överstiger 80 procent av det fiktiva beräkningsunderlaget.

Personer med hel sjuk- eller aktivitetsersättning, vissa gymnasiestuderande ungdomar, heltidsarbetande, ålderspensionärer eller den som har synnerliga skäl ska inte omfattas av en taknivå. De kan dock omfattas om en annan vuxen i hushållet omfattas av taknivån. Utredningens förslag kan införas genom tillägg i 4 kap. 1 och 3 a §§ socialtjänstlagen. Därutöver kan mer detaljerad reglering kring beräkning och beräkningsunderlag införas i 2 kap. 1 b och 1 c §§ socialtjänstförordningen.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen ska enligt direktivet lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka de ekonomiska incitamenten till arbete. Syftet är att det alltid ska löna sig att arbeta. Utformningen av ett bidragstak bör enligt direktivet ta hänsyn till hushållets samansättning, försörjningsansvar för barn och olika situationer där personen har hinder att ta ett arbete, exempelvis på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning.

Förslaget innebär enbart en begränsning av försörjningsstödet, inte livsföringen i övrigt. Att förslaget utformas som 80 % av en disponibel inkomst med en fiktiv lön på 22 000 kr innebär att samtliga ersättningsformer inkluderas vid beräkning, inte bara lön av arbete, och det gör att den disponibla inkomsten ökar med antal barn i hushållet. Personer som saknar arbetsförmåga ska inte omfattas av bidragstaket då syftet är att stimulera till arbete. Enligt förslaget ska ingen individuell prövning av om en person omfattas av bidragstaket göras, utan det ska anges på gruppnivå. Likaså ska den som arbetar heltid men har behov av kompletterande ekonomiskt bistånd kunna få detta, då det inte ska

förväntas att en person ska behöva arbeta mer än heltid för en skälig levnadsnivå. En biståndssökande som har ett försörjningshinder som undantas från modellen för ett bidragstak kommer ändå omfattas om denne ingår i ett hushåll där den andra vuxna personen har ett försörjningshinder som omfattas av modellen.

Utredningen konstaterat att förslaget innebär att det försörjningsstöd som faktiskt beviljas och betalas ut kan understiga socialnämndens bedömning av vad som krävs för att hushållet ska uppnå en skälig levnadsnivå. Detta innebär att den individuella behovsbedömningen sätts ur spel. Bedömningen är att detta förslag sannolikt inte är förenligt med flera av de grundläggande principerna i socialtjänstlagen. Det skulle sannolikt också öka behovet av akut bistånd till mat då taknivån inte föreslås inverka på yttersta ansvaret som kommunen har för att motverka nöd. Utredningen redogör också för hur modellen förhåller sig till barnkonventionen och gör där bedömningen att förslaget inte är förenligt med barnkonventionen. Det är inte heller sannolikt förenligt med ESK-konventionen (Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter) och Europarådets sociala stadga enligt utredningen.

Utredningen bedömer att ett bidragstak enbart bör införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet. Det skulle också krävas information och insatser till målgruppen för att förslaget skulle få effekt.

Om ett bidragstak skulle införas bör det utformas på ett sådant sätt att det är möjligt att följa upp tillämpningen och utvärdera regeländringens effekter. Det bör inte heller införas ett bidragstak för andra bidrag och ersättningar än försörjningsstödet. Utredningen gör också bedömningen att Flerbarnstillägget inte bör avskaffas i samband med ett eventuellt införande av den föreslagna modellen för ett bidragstak.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenser för de offentliga finanserna

Ett bidragstak beräknas sammantaget minska de offentliga kostnaderna införandeåret och årligen därefter. Införandeåret 2027 beräknas kostnadsminskningen till 1 057 miljoner kronor.

Effekter på inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten

För de berörda biståndsmottagarna förväntas en genomsnittlig minskning av den ekonomiska standarden med 12 procent.

Ekonomisk jämställdhet

Bidragstaket påverkar kvinnor i lägre grad än det påverkar män. De berörda kvinnornas individuella disponibla inkomst beräknas minska med i genomsnitt 12,3 procent, medan de berörda männens individuella disponibla inkomst beräknas minska med i genomsnitt 15,5 procent.

Effekter för typhushållen

Den föreslagna modellen påverkar olika hushållstyper i olika grad. Typhushållen utan barn påverkas inte av bidragstaket, och inte heller ensamstående med ett eller två barn. Effekten på inkomsten är större ju fler barn det finns i hushållet, och också större för

sammanboende än för ensamstående. För sammanboende typhushåll med 7, 9 eller 13 barn ungefär halveras den disponibla inkomsten. Även för de ensamstående hushållen med 7, 9 eller 13 barn minskar den disponibla inkomsten kraftigt, omkring 20–24 procent. I kronor minskar den disponibla inkomsten för sammanboende (ensamstående) med två barn med 5 963 (0), med fyra barn med 14 032 (3 362) och med nio barn med 32 584 (13 927) kronor per månad.

Effekter på sysselsättning, arbetsutbud, arbetslöshet och biståndsmottagande

Förslaget om ett bidragstak ökar drivkrafterna för arbete genom att begränsa det totala ekonomiska stödet till hushåll. Det förväntas leda till att fler accepterar jobb, söker arbete mer aktivt och deltar i insatser – även bland personer som står utanför arbetskraften, exempelvis på grund av sjukdom eller sociala hinder. Detta kan öka arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningen, förutsatt att individer har eller kan utveckla arbetsförmåga.

Effekten på arbetslösheten är osäker. Den kan minska om fler hittar arbete, men också öka om fler träder in på arbetsmarknaden utan att ha rätt kvalifikationer.

Generellt indikerar befintlig nordisk forskning att ökade ekonomiska drivkrafter leder till förkortad tid i bistånd för dem som har eller kan utveckla en möjlighet att arbeta.

Utredningens sammantagna bedömning är att ett bidragstak skulle påskynda den genomsnittliga tid det tar att gå från biståndsmottagande till arbete, men att individens sannolikhet för sysselsättning inte påverkas långsiktigt. Långsiktiga effekter för samhället i stort uppstår dock även av förkortad tid i bistånd, eftersom det hela tiden finns ett flöde in i ekonomiskt bistånd av nya eller återvändande biståndsmottagare, och att biståndstiden förkortas även för dessa. Förslaget bedöms därför minska biståndsmottagandet och öka sysselsättningen på både kort och lång sikt till följd av denna mekanism.

Långsiktiga effekter på de offentliga finanserna, inkomstfördelning, ekonomisk jämställdhet, integration och socioekonomisk segregation

Vilka effekterna på de långsiktiga effekterna av förslaget skulle bli är osäkra. Leder förslaget till att fler övergår till sysselsättning blir kostnaderna lägre och intäkterna högre. Leder förslaget till att sysselsättningen minskar blir den långsiktiga effekten mindre positiv än den kortsiktiga. Det kan även noteras att om till exempel egendoms- och våldsbrott ökar, kan det också medföra negativa offentligfinansiella effekter på sikt.

Det är svårt att bedöma effekten på ekonomisk jämställdhet.

Utredningen konstaterar att de hushållstyper som främst berörs av bidragstaket har en hög andel utomeuropeiskt födda. Beroende på utkomsten av förslaget kan integrationen påverkas både negativt och positivt.

Erfarenheter från en liknande reform i Danmark visade på ökad egendomsbrottslighet bland ungdomar, samt minskad skolnärvaro då ungdomar behövde vara med och försörja familjen. Eftersom de långsiktiga sysselsättningseffekterna har oklar riktning och i bästa fall bedöms vara mycket begränsat positiva, finns det dock en tydlig risk för att de negativa effekterna överväger de positiva effekterna.

Konsekvenser för kommuner

Antalet biståndshushåll bedöms minska med ungefär 1 procent som en direkt följd av bidragstaket (dynamiska effekter är ej inkluderade). Detta beräknas motsvara ungefär 40 miljoner kronor i minskad administrativ kostnad för kommunerna. Den ökade kostnaden för ökad administration till följd av extra beräkningssteg i handläggningen och information till klienterna beräknas till 40 miljoner kronor införandeåret 2027. Förslaget kan också komma att ge upphov till en ökad handläggning av ärenden i fråga om utredningar om felaktiga utbetalning med ca 11 miljoner kronor för 2027. Förslaget bedöms även leda till en ökad hantering av ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer och i viss mån ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt. Avseende livsföringen i övrigt kan det till exempel handla om fler ansökningar om bistånd för att reglera hyres- eller elskulder. Vid ett antagande om att 15 % av berörda hushåll kommer att söka bistånd för akut nödsituation och att varje sådan ansökan tar 30 min att hantera skulle det innebära ökade kostnader på ca 10 miljoner kronor. Sammantaget ökar de administrativa kostnaderna för kommunerna med 20 miljoner kronor för införandeåret 2027. Även långsiktigt bedöms förslaget ge ökade administrativa kostnader för kommunerna.

Konsekvenser för barn

Det är ur många aspekter positivt för barn att de vuxna i familjen lämnar det ekonomiska biståndet för arbete. Förslagets utformning riskerar dock att leda till små sysselsättningseffekter varför de negativa effekterna genom lägre disponibel inkomst för barnhushåll överväger. Denna effekt ökar dessutom ju fler barn som finns i hushållet. Utredningen konstaterar att barn i hushåll med långvarigt bistånd riskerar hamna i ekonomisk utsatthet, barn i större hushåll får inte jämlika levnadsvillkor med barn i mindre hushåll, barn med sammanboende föräldrar påverkas mer än barn till ensamstående, barn till föräldrar med nedsatt arbetsförmåga eller andra försörjningshinder kan behöva leva med bistånd längre än utan förslaget och än barn i hushåll där den vuxne är arbetssökande. Det konstateras även att trångboddheten väntas öka, att barns utbildning påverkas negativt både i resultat, närvaro och utbildningslängd. Sammantaget innebär förslaget sannolikt att Sveriges åtaganden i barnkonventionen inte uppfylls.

Konsekvenser för civilsamhället

Sannolikt kommer andelen som söker stöd hos civilsamhället att öka, men också frekvensen av ansökningar.

Konsekvenser för felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

Utredningen konstaterar att det finns en risk för att antalet skenseparationer och folkbokföringsbrott kommer att öka.

I samband med en liknande reform i Danmark sågs en ökad brottslighet bland vuxna, främst egendomsbrott som rån, bedrägeri och snatteri. Dessutom ökade ungdomsbrottsligheten – både egendomsbrott och våldsbrott. Förändringen i antalet egendomsbrott sågs på kort sikt och framdrivandet av våldsbrott sågs mer långsiktigt. Utredningen konstaterar att det finns skillnader i utformningen av förslaget och den danska modellen, vilket medför osäkerhet kring effekterna. Risker kvarstår dock.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning av förslaget om ett bidragstak är att utredningen på ett genomarbetat sätt redogör för problemen med förslaget. Om förslaget skulle realiseras medför det betydande problem ur både ett administrativt och rättsligt perspektiv. Utredningen visar att de ökade administrativa kostnaderna för kommunerna riskerar att överstiga eventuella besparingar till följd av minskat biståndsmottagande. Dessa bedöms också som lågt räknade då handläggningen av en ansökan om bistånd för att undvika nöd tar dubbelt så lång tid som utredningen antar i sina beräkningar. Bedömningen är således att minst 10 miljoner kronor extra ska läggas till utredningens beräkning.

Vidare framgår att förslaget i oproportionerligt hög grad skulle påverka hushåll med utomeuropeisk bakgrund. Detta väcker frågor om förenlighet med diskrimineringslagstiftningen och principen om likabehandling. Det är inte förvaltningens bedömning att målgruppen som drabbas hårdast av förslaget saknar motivation att arbeta i någon högre utsträckning.

Mot bakgrund av dessa faktorer är förvaltningens samlade bedömning att förslaget varken är praktiskt genomförbart eller förenligt med grundläggande rättsprinciper, och därmed inte bör genomföras. Förslaget avstyrks.

En moderniserad riksnorm

Riksnormen ska täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, förbrukningsvaror, personlig hygien samt internet och telefoni.

Utredningens skäl för förslaget

Försörjningsstödet ska täcka hushållets mer regelbundna utgifter per månad. I riksnormen ingår de kostnader som bedöms vara lämpliga att schablonisera. För försörjningsstödet övriga poster ska kostnaden motsvara skälig kostnad. Ju fler kostnader som schabloniseras, desto enklare handläggning. Däremot blir bistandsprövningen mindre träffsäker och möter de individuella behoven. Utredningen har gjort en avvägning av vilka poster som ska inkluderas och kommit fram till följande förändringar:

- Kostnadsposterna livsmedel, kläder och skor samt förbrukningsvaror ska ingå i riksnormen med samma benämning som i dag.
- Kostnadsposten lek och fritid byter benämning till fritid och lek och benämningen överensstämmer därmed med den benämning som Konsumentverket använder.
- Kostnadsposten hälsa och hygien byter benämning till personlig hygien och benämningen överensstämmer därmed med den benämning som Konsumentverket använder.
- Kostnadsposten dagstidning och telefon ändras till internet och telefoni

Detta innebär inga stora skillnader i sak, utom att kostnad för internet inkluderas i riksnormen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Här redogörs för utredningens bedömning av effekterna på samtliga förslag inom den moderniserade riksnormen. Dessa delas inte upp i utredningen.

Effekter på de offentliga finanserna

Utgångspunkten för utredningens uppdrag om en moderniserad riksnorm är att förslagen ska vara kostnadsneutrala. Det innebär att förslagen som lämnas inte ska öka storleken på det ekonomiska biståndet.

Bedömningen av effekten för de offentliga finanserna är osäker. Utredningens förslag beräknas innebära en viss minskning av den totala kostnaden för det ekonomiska biståndet. Därigenom säkerställs att förslaget inte medför ökade kostnader. Kommunernas kostnader för försörjningsstödet beräknas minska med 300 miljoner kronor. Utredningens föreslagna modell för framskrivning innebär inga ekonomiska konsekvenser, eftersom förslaget till framskrivningen baseras på en faktisk prisutveckling.

Effekter på inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten

Kostnaderna för ekonomiskt bistånd väntas minska med cirka 300 miljoner kronor, vilket också innebär att hushållens disponibla inkomst minskar med detta belopp. För de

berörda biståndsmottagarna motsvarar det en genomsnittlig minskning av den ekonomiska standarden med 0,5 procent.

Kvinnor beräknas påverkas av förslaget i högre grad än män. Det förklaras av att en större andel av kvinnorna är ensamstående med barn.

I vissa sammanboende hushåll kommer nivån på riksnormen att bli lägre och i andra hushåll kommer det att bli högre. Generellt kommer riksnormens belopp att minska mer för större hushåll än för mindre hushåll. Effekten är positiv för typhushållet sammanboende utan barn. För ensamstående med flera barn minskar den disponibla inkomsten mer än för sammanboende med samma antal barn. Den disponibla inkomsten minskar med omkring 8–10 procent för typhushållen med 7, 9 eller 13 barn.

Effekter på sysselsättning, arbetsutbud, arbetslöshet och biståndsmottagande

En lägre norm medför en lägre nivå på försörjningsstödet, vilket medför ökat ekonomiskt utbyte av arbete för berörda biståndsmottagare. Det är främst för hushåll med många barn som en minskning sker i normen, och det är för dessa grupper som det i utredningen främst bedöms finnas otillräckliga drivkrafter att arbeta. Utredningen bedömer att en lägre norm kan öka viljan att arbeta. Effekten på arbetslösheten bedöms dock som osäker då det finns en risk att de som går in i arbetskraften saknar rätt kvalifikationer och förmåga och blir kvar i arbetslöshet längre.

Utredningen konstaterar att det enbart är en liten del av biståndsmottagarna som har både möjlighet/förmåga att arbeta och samtidigt bristande ekonomiska drivkrafter att arbeta.

Befintlig nordisk forskning indikerar generellt sett att lägre nivå på det ekonomiska biståndet kan leda till förkortad tid i bistånd, men att det inte finns några långsiktiga effekter för individen.

Långsiktiga effekter på de offentliga finanserna, inkomstfördelning, ekonomisk jämställdhet, integration och socioekonomisk segregation

Förslaget om en ny riksnorm bedöms leda till en begränsad ökning av sysselsättningen på lång sikt, vilket innebär att de långsiktiga offentligfinansiella kostnaderna blir lägre.

Effekterna på jämställdheten är osäkra.

Bland hushåll med många barn är andelen utomeuropeiskt födda hög. I den mån den nya riksnormen ökar sysselsättningen bland utrikes födda, kan förslaget på sikt leda till ökad integration.

Konsekvenser för kommuner

Förändringarna avseende kostnadsposter i riksnormen kan vidare leda till en enklare handläggning för socialnämnderna. Att kostnaden för tillgång till internet föreslås ingå i riksnormen innebär att socialnämnden i de allra flesta fall inte behöver göra en individuell behovsbedömning av dessa kostnader, vilket minskar den administrativa bördan för socialnämnderna.

Eftersom förslaget i genomsnitt innebär en något lägre norm kan det även i viss mån minska antalet hushåll som är berättigade till försörjningsstöd, och således leda till färre biståndshushåll och därigenom minskade handläggningskostnader för ekonomiskt bistånd. Minskningen av antalet biståndshushåll bedöms dock vara av försumbar storlek.

Konsekvenser för enskilda

Att kostnaden för tillgång till internet som beviljats för livsföring i övrigt nu lyfts in i riksnormen stärker i viss mån biståndsmottagarnas möjligheter till självbestämmande. Riksnormens totala belopp ger en ram för konsumtionsmöjligheterna, men kan inte styra hur den enskilde sedan väljer att konsumera.

Konsekvenser för barn

Det är framför allt för hushåll med många barn som en minskning sker i normen. För barn i stora hushåll som har långvariga biståndsbehov kommer effekten att bli större än för barn i hushåll som har tillfälliga biståndsbehov. Barn kommer även att påverkas på olika sätt beroende på hushållets sammansättning och barnets ålder. Exempelvis kommer beloppen för personliga kostnader blir lägre för barn och ungdomar i vissa åldrar och något högre för andra åldrar. Samtidigt ökar ersättningen för föräldrarna, vilket delvis kompenserar för den lägre ersättningen för barn. Eftersom de föreslagna beloppen utgår från Konsumentverkets beräkningar förväntas de föreslagna beloppen totalt sett motsvara de olika gruppernas faktiska behov i högre utsträckning än i dag. Utredningen bedömer att förslaget är förenligt med barnkonventionen.

Konsekvenser för felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

Förslaget bedöms inte få några mer betydande konsekvenser för felaktiga utbetalningar och välfärdsbrott.

Utredningen konstaterar att en sänkt nivå på försörjningsstödet kan riskera att egendomsbrotten ökar, och i viss mån även våldsbrott. Risken bedöms dock som osannolik utifrån att den motsvarar hushållens faktiska behov i högre utsträckning än dagens riksnorm.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen anser att utredningens förslag är välkommet och att inkluderingen av internet är bra.

Förvaltningen önskar mer tydlighet avseende innehållet i posten personlig hygien, då det inte bedöms framgå i tillräcklig omfattning vilka förändringar i sak den ändringen innebär. Det vore mycket olyckligt om kostnadsposter inom egenvård skulle behöva behovsprövas separat på grund av att detta inte tydligt framgår om det ingår i kostnadsposten för personlig hygien, då det skulle innebära en stor administrativ ökning. Med den reservationen tillstyrker förvaltningen förslaget.

De personliga kostnaderna för hemmavarande barn och skolungdom anges per åldersgrupperna under 1 år, 1 år, 2–5 år, 6–9 år, 10–13 år, 14–17 år och 18–20 år. För vuxna anges personliga kostnader för ensamstående respektive gifta eller samboppsdelning av riksnormens personliga kostnader och gemensamma hushållskostnader

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen föreslår att riksnormens personliga kostnader fortsatt ska delas upp efter ålder och hushållstyp, men att åldersgrupperna anpassas till Konsumentverkets nuvarande indelning för att underlätta jämförelser. Vissa förenklingar görs dock.

Förslaget innebär att samma åldersindelning som gäller för kostnadsposten livsmedel gäller för samtliga kostnadsposter, vilket underlättar handläggningen men skiljer sig åt mot Konsumentverkets nuvarande indelning.

Utredningen har också tagit hänsyn till skalfördelar som kommer med att vara två vuxna i ett hushåll och anpassat de personliga kostnaderna efter detta.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen gör ingen annan bedömning än utredningen kring detta, utan tillstyrker förslaget.

Riksnormen ska beräknas på grundval av ett referensvärde för riksnormen 2024.

Referensvärde för personliga kostnader i kronor per hemmavarande barn och skolorngdom 2024 ska vara:

utan kostnad för lunch 5 dagar/vecka

under 1 år	1 år	2–5 år	6–9 år	10–13 år	14–17 år	18–20 år
1 977	2 522	2 523	2 903	3 287	3 939	4 250

med kostnad för lunch:

under 1 år	1 år	2–5 år
2 219	2 767	2 783

Referensvärde för personliga kostnader i kronor för vuxna 2024 ska vara:

Ensamstående	Gifta eller sambor
4 297	8 054

Referensvärde för gemensamma hushållskostnader 2024 ska för hushåll med olika antal medlemmar vara: 1 pers.

Referensvärde för gemensamma hushållskostnader 2024 ska för hushåll med olika antal medlemmar vara:

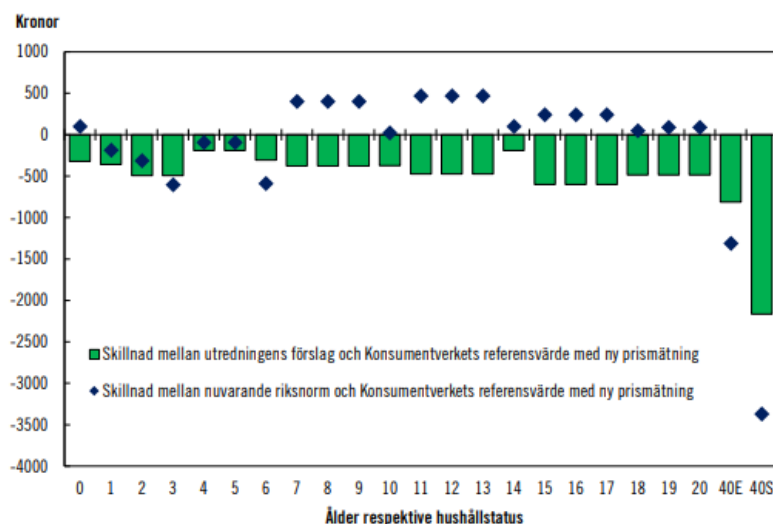
1 pers.	2 pers.	3 pers.	4 pers.	5 pers.	6 pers.	7 pers.
694	889	1 138	1 333	1 555	1 768	1 963

Utredningens skäl för förslaget

Utredningens förslag innebär att riksnormen för beräkning av skäliga kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 socialtjänstlagen ska grunda sig på ett referensvärde för riksnormen. Referensvärdet ska delas upp på olika hushållstyper och åldersintervaller i enlighet med förslagen i avsnitt 8.9.3. Det föreslagna referensvärdet har beräknats baserat på en bedömning av skäliga kostnader för kostnadsposterna för olika åldersgrupper och hushållstyper. Referensvärdet för personliga kostnader utgörs av summan av kostnadsposterna livsmedel, kläder och skor, fritid och lek samt personlig hygien. Referensvärdet för gemensamma hushållskostnader utgörs av summan av kostnaden för internet och telefoni och förbrukningsvaror. Utredningen föreslår att referensvärdet årligen ska skrivas fram genom att det multipliceras med ett jämförelsetal som anger förhållandet mellan det prisläge som anges av konsumentprisindex exklusive boende i juni närmast föregående år och prisläget i juni 2024. Utredningen bedömer att denna modell sammantaget kan tydliggöra vad riksnormen ska omfatta samt bidra till att skydda riksnormens reala värde.

Förslaget innebär ett nytt sätt att beräkna normen för personliga kostnader per ålderskategori, samt gemensamma kostnader beroende på antal personer i hushållet. Förändringen väntas innebära vissa skillnader i kostnadsposter jämfört med dagens riksnorm. I nedanstående bild ifrån utredningen går att se hur varje åldersgrupp påverkas. Sammantaget går att se att barnens andel av normen kommer att minska medan de vuxnas del kommer att närma sig konsumentverkets riktmärken i högre grad.

Figur 8.19 Skillnad mellan personliga kostnader enligt nuvarande riksnorm respektive förslag på ny riksnorm och Konsumentverkets referensvärden (med ny prismätning av livsmedel)



Anm.: Med 40E avses en ensamstående i åldern 40 år, och med 40S en sammanboende i åldern 40 år.
Källor: Socialstyrelsen, Konsumentverket och utredningens beräkningar

En av grunderna till beräkningen är enligt utredningen att konsumentverkets referensvärden utgår ifrån vissa normerande faktorer så som ursprung och märkning av varor. De tar inte heller hänsyn till extrapriser och kampanjer. Utredningen gör ett antagande om att som låginkomsttagare speglar det inte det faktiska konsumtionsmönstret.

Nedan följer en sammanfattning av hur den nya normen förhåller sig till konsumentverkets referensvärden på de olika posterna inom försörjningsstödet.

Livsmedel: beräknas till 93 procent av livsmedelskostnaden enligt Konsumentverkets nya prismätning

Kläder och skor: beräknas till 80 procent av Konsumentverkets referensvärde.

Fritid och lek: enligt konsumentverkets referensvärde, med några innehållsmässiga undantag.

Personlig hygien: beräknas till 90 procent av Konsumentverkets referensvärde

Förbrukningsvaror: beräknas till 90 procent av Konsumentverkets referensvärde

Internet och telefoni: Kostnaden för internet och mobilabonnemang i utredningens bedömning baseras på den genomsnittliga kostnaden för respektive tjänst enligt statistik från Post- och telestyrelsen, vilket är en något lägre kostnad än den Konsumentverket använder.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ser ett bekymmer redan i utformningen av direktiven till utredningen genom formuleringen att utredningen ska lämna kostnadsneutrala förslag. Förvaltningens bedömning är att det hade behövts förslag som i högre grad tog hänsyn till skälig levnadsnivå och möjligheterna för individer och familjer att ta till sig det stöd som socialtjänsten bedömer som nödvändigt för att bli självförsörjande, ta sig ur en skadlig livssituation eller förbättra sin föräldraförmåga. Genomgående är det ett perspektiv som förvaltningen saknar i utredningen.

Förvaltningen ställer sig frågande till att biståndstagare långt ifrån arbetsmarknaden likställs helt med en låginkomsttagare i fråga om behov och möjligheter till samhällsintegrering. Kapitel 4 i utredningen redogör på ett bra och överskådligt sätt för den målgrupp som socialtjänsten möter, och konstaterar att det är en högst begränsad grupp som idag står till arbetsmarknadens förfogande och dessutom har reella möjligheter att ta och få ett arbete utifrån sina förutsättningar och kvalifikationer. Det stora flertalet har en rad utmaningar att ta sig igenom för att närma sig egen försörjning, oavsett vilka drivkrafter som finns att arbeta. Bland de exempel som förvaltningen önskar lyfta fram kan nämnas personer med skadligt bruk eller beroendeproblematik, personer med bekymmer med impulskontroll och bristande förmåga att planera sin vardag av olika skäl och personer med bristande anknytning till det svenska samhället eller med mycket låg utbildningsbakgrund. Som samhällets yttersta skyddsnät går det att argumentera för varför normen skulle beräknas något högre än det utredningen föreslår för de barn som har föräldrar med de utmaningarna. Barnen ska inte behöva betala priset för sina föräldrars utmaningar. Förvaltningens bedömning är att en större hänsyn till barnens rätt till en skälig levnadsnivå bör kunna tas när nu en sådan omfattande och väl genomarbetad modell läggs fram. Det är också förvaltningens bedömning att det skulle ge större samhällseffekter om möjligheterna för den målgrupp som *faktiskt* finns inom biståndsmottagandet idag ökades genom kloka insatser förankrade i forskning och evidens.

Förvaltningen kan vidare konstatera att förändringen av nivåerna av biståndet till barn inte är förenlig med de rekommendationer som regeringen fått av FN:s kommitté för barnets rättigheter 2023, där kommittén lämnar förslag som syftar till att minska barnfattigdomen. Bland rekommendationerna går att läsa att Sverige bör ”höja socialbidragen för hushåll med en ensamstående förälder, asylsökande barn, barn som saknar uppehållstillstånd och barn till utländska föräldrar.¹” Utifrån de föreslagna nivåerna går detta tvärt emot FN:s rekommendationer, vilket förvaltningen har svårt att ställa sig bakom.

Denna del av förslaget önskar därför förvaltningen avstyrka.

Belopp för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas, vilket bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga och gemensamma hushållskostnader.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen förslår att belopp för de kostnadsposter som ingår i riksnormen bör redovisas, vilket bör kunna göras i samband med att Socialstyrelsen publicerar beloppen för riksnormens personliga och gemensamma hushållskostnader. Detta för att underlätta för kommunerna när någon post ska beräknas till en högre eller lägre nivå vid särskilda eller synnerliga skäl.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen håller med om att detta vore ett bra underlag för kommunen när kostnader inom normen av olika skäl behöver prövas till en annan nivå än vad normen anger.

Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Riksnormens reala värde ska skyddas genom att den knyts till konsumentprisindex exklusive boende. Riksnormen för det år den avser ska beräknas utifrån ett referensvärde för riksnormen 2024. Framskrivningen av riksnormens referensvärde ska baseras på förhållandet mellan det prisläge som anges av konsumentprisindex exklusive boende i juni närmast före det år som riksnormen avser och prisläget i juni 2024. För att kompensera för att prisanpassningen sker med ett års eftersläpning ska beloppet räknas upp med ytterligare 2 procent

Utredningens skäl för förslaget

Förslaget innebär att riksnormen kompenserar för årets kommande prishöjningar redan i samband med att den beslutas. En uppräknings med 2 % utöver det referensvärde som normen ska utgå ifrån ska säkerställa att den eftersläpning som tidigare utgjort ett problem minskas något. Syftet är att bibehålla det reala värdet på riksnormen. 2 % är det

¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, *Avslutande observationer om Sveriges sjätte och sjunde periodiska rapporter*, CRC/C/SWE/CO/6-7, svensk version, 2023, s.11

nationella målet för inflationen, vilket utredningen bedömer vara ett rimligt uppräkningsvärde.

Utredningen har noterat att inga andra bidrag eller ersättningar kompenserar för denna eftersläpning, inte heller de övriga system som avser att trygga en grundläggande försörjning. Försörjningsstödet utgör dock ett yttersta skyddsnät, och riksnormen särskiljer sig genom att vara det enda grundskydd som grundas på beräknade faktiska kostnader för de ingående posterna. Utredningen anser att detta motiverar en kompensation för eftersläpningen i prisanpassningen för riksnormen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning av förslaget är att det är ett välgrundat förslag som ger ökade planeringsförutsättningar både för kommunen och den enskilde försörjningsstödstagaren. Mycket bra att eftersläpningseffekterna minskas. Förvaltningen har redogjort för sin syn på nivåerna under det förslag som redogör för beräkningen av biståndet, varför denna del tillstyrks.

Statistiska centralbyrån ska beräkna det jämförelsetal som ska vara ett underlag vid regeringens beslut om riksnormen för nästkommande år

Utredningens skäl för förslaget

SCB är den myndighet som beräknar konsumentprisindex. Myndigheten beräknar i dag på uppdrag från regeringen prisbasbeloppet och det förhöjda prisbasbeloppet utifrån bestämmelserna i socialförsäkringsbalken. Beloppen fastställs senare av regeringen. Utredningen föreslår att SCB även ska beräkna det jämförelsetal som baserat på konsumentprisindex exklusive boende anger förändringen i prisläget mellan juni närmast före det år som riksnormen avser och prisläget i juni 2024. Detta jämförelsetal ska utgöra ett underlag för regeringens beslut om riksnorm enligt 2 kap. 1 § första stycket socialtjänstförordningen

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen har ingen annan bedömning än utredningen i detta. Förslaget tillstyrks.

Lokala tillägg inom det ekonomiska biståndet

Försörjningsstöd som avser riksnormens kostnadsposter ska inte lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen

Av socialtjänstlagen ska det framgå att i ett enskilt fall ska skäliga kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 beräknas till en högre nivå om det, när det gäller hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år finns särskilda skäl, och när det gäller vuxna finns synnerliga skäl.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen konstaterar att flera kommuner använder sig av olika lokala tillägg och undantag för att kompensera för ökade prisnivåer eller av andra anledningar justera för brister som upplevs i bidragssystemet. Utredningen ifrågasätter lagligheten i att på ett generellt plan tillämpa sådana undantag, utan individuell prövning. Därför föreslås ett förtydligande av lagstiftningen. Det bedöms alltså inte vara någon förändring i sak, utan ett förtydligande av gällande lagstiftning.

Utredningens direktiv anger att utredningen ska lämna författningsförslag som innebär att möjligheten att lämna försörjningsstöd, så långt det är möjligt och lämpligt, begränsas för kostnader utöver riksnormen.

Förslaget innebär en skärpning av möjligheten att lämna försörjningsstöd till en högre nivå för vuxna. Möjligheten lämnas oförändrad för barn och unga, vilket grundar sig i att socialnämnden ska ges möjlighet att beakta barnets bästa. Utredningen ser inga skäl att begränsa möjligheten till barn under 18, då försörjningsansvaret kvarstår så länge barnet får i gymnasiet, samt att det bättre överensstämmer med uppbyggnaden av riksnormen i övrigt.

Utredningen bedömer att vad som kan utgöra synnerliga skäl att i ett enskilt fall beräkna riksnormen till en högre nivå kan vara situationer då en person tillfälligt har högre kostnader för livsmedel, kläder och skor eller telefon på grund av att personen är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller på grund av annat brott. Det skulle också kunna innefatta andra situationer där det är uppenbart oskäligt att inte beräkna högre kostnader och som inte går att förutse i lagstiftningsarbetet

Utredningen bedömer att den inskränkning som förslaget innebär ändå utgör en proportionerlig begränsning i förhållande till syftet att skapa enhetlighet inom försörjningsstödet.

Utredningens förslag är inte avsett att innebära någon inskränkning i möjligheten att bevilja bistånd i akuta nödsituationer, även i förhållande till de i riksnormen angivna kostnadsposterna. Förslaget är inte heller avsett att innebära någon inskränkning i kommunens möjlighet att bevilja bistånd enligt 4 kap. 2 § socialtjänstlagen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Effekter på de offentliga finanserna

Redan i dag saknas förutsättningar i socialtjänstlagen för kommuner att göra generella höjningar eller sänkningar av riksnormen. Förtydligandet som föreslås innebär därför ingen förändring i sak. Av utredningens kartläggning framgår dock att ett fåtal kommuner tillämpar lokala riktlinjer som innebär generella höjningar av riksnormen. I dessa kommuner kommer utredningens förslag att medföra att biståndet som beviljas minskar.

Utredningen bedömer sammantaget att förslagen leder till att kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd minskar, men att minskningen är försumbar.

Konsekvenser för kommuner

Utredningen bedömer att förslaget saknar administrativa konsekvenser för kommunerna.

Konsekvenser för barn

Utredningen bedömer att förslaget inte medför några direkta konsekvenser för barn eftersom barns möjligheter att i enskilda fall få kostnader inom riksnormen till en högre nivå inte förändras. Däremot kan barn indirekt påverkas genom vuxnas minskade möjligheter att få högre kostnader inom riksnormen ersatta i enskilda fall. Det kan innebära att hushållet som helhet får mindre ekonomiskt bistånd i dessa fall. Förslaget bedöms förenligt med barnkonventionen.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen välkomnar en tydlighet kring möjligheterna att lämna bistånd till en högre nivå. Däremot ser förvaltningen en risk om möjligheten att lämna bistånd till en högre nivå stramas åt för vuxna, samtidigt som riksnormen generellt sänks. Detta påverkar förvaltningens möjligheter till att tillförsäkra skälig levnadsnivå då de individuella behoven inte alltid överensstämmer med riksnormens nivå. Denna möjlighet används inte i någon större utsträckning, men i de enskilda fall där detta görs får det en stor effekt för den enskilde. Förvaltningens bedömning är dock att problemet inte ligger inom ramen för detta förslag, utan i förslaget om nivåer inom riksnormen. Därför tillstyrks förslaget.

Begränsningar av försörjningsstödet för större hushåll

Socialtjänstlagen ska begränsa riksnormens storlek för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Ett hushåll ska undantas från begränsningen om det finns synnerliga skäl. Regeringen får föreskriva hur begränsningen närmare ska utformas. Socialtjänstförordningen ska reglera att summan av hushållets personliga kostnader ska minskas för hushåll med fler än tre hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år. Minskningen utgörs av ett minskningsbelopp per barn eller skolungdom utöver tre vid beräkning av personliga kostnader i riksnormen. Det ska särskilt regleras hur antalet hemmavarande barn och skolungdomar i hushållet ska beräknas vid tillämpning av begränsningsregeln. Stadigvarande boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 1 barn. Växelvist boende barn och skolungdomar under 21 år räknas som 0,5 barn. Om antalet barn i hushållet slutar med 0,5 ska minskningen för den sista andelen göras med hälften av beloppet för ett barn. Minskingsbeloppet ska beräknas av regeringen och fastställas i socialtjänstförordningen i samband med att riksnormen fastställs. Minskingsbeloppet utgår från ett viktat genomsnitt av personliga kostnader för barn i olika åldrar. Hur beräkningen sker fastställs i 2 kap. 1 § socialtjänstförordningen.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningens uppdrag är enligt direktivet att påtagligt begränsa försörjningsstödet storlek för större hushåll. Utgångspunkten i direktivet är att det ska löna sig att gå från bidrag till arbete och egen försörjning, och att det ska vara lönsamt att arbeta mer.

Förslaget utgår från utredningens förslag om en moderniserad riksnorm, vilken i sig innebär en större minskning av försörjningsstödet storlek ju fler barn eller skolungdomar det finns i hushållet.

Utredningen bedömer att det mest ändamålsenliga sättet att åstadkomma en påtaglig begränsning av försörjningsstödet är att göra en begränsning av personliga kostnader på hushållsnivå på grundval av hushållets storlek. Anledningen till detta är att de personliga kostnaderna i riksnormen inte tar hänsyn till skalfördelar fullt ut eftersom barns och skolungdomars personliga kostnader beräknas oberoende av hushållsstorlek och ökar med lika mycket för varje tillkommande person (i respektive åldersintervall). I ett hushåll med många barn är det dock utredningens bedömning att sannolikheten ökar för att barn kan ärva bland annat kläder samt att matkostnaden inte ökar med lika mycket för varje hushållsmedlem som tillkommer på grund av till exempel lägre genomsnittspriser för större förpackningar. Förslaget innebär att summan av de personliga kostnaderna för hushållet som helhet ska minskas med ett fastställt belopp för varje antal barn som överstiger tre i hushållet.

Förslaget innebär att minskningsbeloppet ska fastställas av regeringen i samband med fastställandet av riksnormen. Detta för att bygga in möjligheter att justera nivån utan att behöva göra större ändringar i bidragssystemet.

Begränsningsregeln ska inte påverka skäligen kostnader utanför riksnormen, enskilda hushållsmedlemmars behov av ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt, inte heller möjligheten att söka bistånd i en akut nödsituation.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Effekter på de offentliga finanserna

Utifrån utredningens beräkningar bedöms begränsningsregeln minska de offentliga kostnaderna för försörjningsstödet med 150 miljoner kronor 2027. Utredningen antar att 6 procent av den direkta minskning i försörjningsstödet som begränsningsregeln medför kan vägas upp av ökade kostnader för bistånd i akuta nödsituationer, vilket innebär 9 miljoner kronor.

Effekter på inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten

Begränsningsregeln beräknas minska kostnaderna för försörjningsstöd med omkring 150 miljoner kronor, vilket också innebär att hushållens disponibla inkomst minskar med detta belopp. För de berörda biståndsmottagarna motsvarar det en genomsnittlig minskning av den ekonomiska standarden med 4,6 procent.

Biståndshushållen med fler än tre barn motsvarar endast ungefär 3 procent av samtliga biståndshushåll.

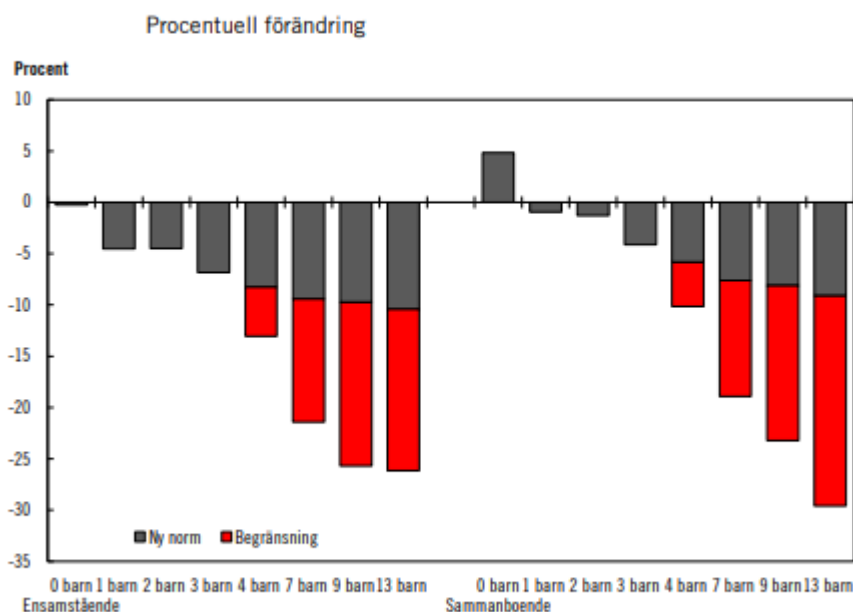
Begränsningsregeln påverkar kvinnor i något högre grad än män, men skillnaden är liten.

Effekter för typhushållen

För hushållen med fler barn är effekten på inkomsten av enbart begränsningsregeln större ju fler barn som finns i hushållet. För ensamstående och sammanboende hushåll med 4 barn innebär enbart begränsningsregeln att den disponibla inkomsten minskar med omkring 4–5 procent. För de ensamstående hushållen med 7, 9 eller 13 barn minskar den disponibla inkomsten med omkring 12–16 procent till följd av begränsningsregeln. För sammanboende typhushåll med 7, 9 eller 13 barn uppgår minskningen omkring 11–20 procent.

Den sammantagna effekten av en moderniserad riksnorm och begränsningsregeln innebär för ensamstående och sammanboende hushåll med 4 barn att den disponibla inkomsten minskar med 13 respektive 10 procent. För ensamstående med 7, 9 eller 13 barn minskar den disponibla inkomsten med mellan 21 och 26 procent. För sammanboende med 7, 9 eller 13 barn uppgår minskningen till mellan 19 och 30 procent.

Figur 20.4 Effekten på disponibel inkomst för typhushåll av förslaget om en begränsningsregel och en ny riksnorm 2027



Anm.: Antagandena om typhushållen beskrivs i kapitel 5.

Källor: Statistiska centralbyrån, Fasit (STAR 2022) och utredningens beräkningar.

Effekter på sysselsättning, arbetsutbud, arbetslöshet och biståndsmottagande

Förslaget om en begränsningsregel för större hushåll ökar de ekonomiska drivkrafterna att arbeta för personer i berörda hushåll, vilket i sin tur kan leda till en ökad vilja att arbeta. Viljan att arbeta ökar även för personer som står utanför arbetskraften, eftersom begränsningsregeln gäller alla biståndsmottagare oavsett försörjningshinder. Förslaget kan därför även leda till ett ökat arbetskraftsdeltagande.

Utredningen bedömer att en lägre nivå på försörjningsstödet kan öka viljan att arbeta. Effekten på arbetslösheten bedöms dock som osäker då det finns en risk att de som går in i arbetskraften saknar rätt kvalifikationer och förmåga och blir kvar i arbetslöshet längre.

Utredningen konstaterar att det enbart är en liten del av biståndsmottagarna som har både möjlighet/förmåga att arbeta och bristande ekonomiska drivkrafter att arbeta.

Befintlig nordisk forskning indikerar generellt sett att lägre nivå på det ekonomiska biståndet kan leda till förkortad tid i bistånd, men att det inte finns några långsiktiga effekter för individen. Det finns ingen särskild forskning som har tittat på effekten för större hushåll.

Långsiktiga effekter på de offentliga finanserna, inkomstfördelning, ekonomisk jämställdhet, integration och socioekonomisk segregation

Begränsningsregeln för större hushåll bedöms leda till något högre sysselsättning på lång sikt. Detta bidrar till att de långsiktiga offentligfinansiella kostnaderna är lägre än de kortsiktiga, och att intäkterna är högre.

Det är svårt att bedöma effekterna på den ekonomiska jämställdheten.

Sammantaget kan förslaget, i den mån det ökar sysselsättningen långsiktigt bidra till förbättrad integration samt minskad etnisk segregation. Eftersom de positiva sysselsättningseffekterna bedöms vara begränsade, bör dock effekterna vara relativt små.

Konsekvenser för kommuner

Begränsningsregeln bedöms inte ha någon större påverkan på den kommunala administrationen på kort sikt. En något minskad administration till följd av färre biståndshushåll kan antas på längre sikt.

Konsekvenser för barn

Det är ur många aspekter positivt för barn att de vuxna i familjen lämnar det ekonomiska biståndet för arbete. Utredningen bedömer mot denna bakgrund att begränsningsregeln, i den mån det leder till att fler kommer i arbete, bidrar med positiva konsekvenser för barn. Samtidigt medför begränsningsregeln negativa ekonomiska konsekvenser för barn i de biståndshushåll som påverkas om föräldrarna inte börjar arbeta. Det bör i detta sammanhang noteras att sysselsättningseffekterna bedöms vara mycket små, vilket innebär att relativt få biståndsmottagande föräldrar förväntas börja arbeta till följd av förslaget.

Utredningen konstaterar att konsekvenserna för barnen beror på hur många barn som är en del av hushållet, med större negativa effekter per barn efter det tredje barnet i familjen. En lägre disponibel inkomst för hushållet leder till en lägre ekonomisk standard för barnen som ingår i hushållet så länge familjen uppstår försörjningsstöd. Utredningen konstaterar också att konsekvenserna för barn i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd blir särskilt stora och få en negativ påverkan på levnadsvillkoren. Det konstateras också att barns utbildning riskerar att påverkas negativt både i resultat, närvaro och utbildningslängd. Dessa effekter är dock svårbedömda.

Utredningen bedömer att även efter en sänkning av riksnormen enligt begränsningsregeln bör hushållet kunna tillgodose barnets *yttersta* behov av mat, kläder och bostad. En förutsättning för detta är att bostadskostnaden, i enlighet med förslaget, inte begränsas på annat sätt än att den, som tidigare, måste vara skäligen. Utredningen gör därför sammantaget bedömningen att den föreslagna modellen för en begränsningsregel sannolikt är förenlig med barnkonventionens grundprincip om barns rätt till social trygghet.

Konsekvenser för civilsamhället

Sammantaget bedömer utredningen att begränsningsregeln kan leda till att stora barnfamiljer som tidigare haft sina behov tillgodosedda genom försörjningsstödet i större utsträckning kommer att vända sig till civilsamhället. Utredningen bedömer dock att risken är mindre när det gäller förslaget om begränsningar för större hushåll än för utredningens förslag om bidragstak.

Konsekvenser för felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

En begränsningsregel som gör det ekonomiskt förmånligt att begränsa antalet barn och skolungdomar per hushåll riskerar att ge upphov till hushållskonstruktioner som inte överensstämmer med verkliga förhållanden. I hushåll där flera barn och skolungdomar

omfattas av begränsningsregeln kan det finnas risk för skenseparationer eller att separerade föräldrar i hushåll där båda uppbär försörjningsstöd ordnar barnens boendesituation så att några barn bor hos den ena föräldern och några barn bor hos den andra föräldern. Detta kan potentiellt leda till ökade felaktiga utbetalningar av försörjningsstöd och ett ökat antal bidragsbrott.

I samband med en reform i Danmark där rätten till bistånd begränsades sågs en ökad brottslighet bland vuxna, främst egendomsbrott som rån, bedrägeri och snatteri. Dessutom ökade ungdomsbrottsligheten – både egendomsbrott och våldsbrott. På kort sikt sågs en förändringen i antalet egendomsbrott och framdrivandet av våldsbrott var en mer långsiktig effekt. Utredningen konstaterar att det finns betydande skillnader i utformningen av förslaget och den danska modellen, där förslaget får en betydligt mindre ekonomisk påverkan på hushållen. Utredningen bedömer därför att begränsningsregeln inte kommer ha några betydande effekter på brottsligheten.

Förvaltningens bedömning

I socialförvaltningen Nordost finns i dagsläget 140 familjer som har mer än tre barn och skolungdomar aktuella inom försörjningsstöd. Siffran för hela Göteborg är 326 familjer. Socialförvaltningen Nordost är den förvaltning i Göteborgs stad som har flest stora familjer. Målgruppen utgör ca 4,3 % av alla aktuella ärenden inom ekonomiskt bistånd i förvaltningen, vilket är ca en procentenhet högre än riksnittet. Bland dessa familjer är 99 % utrikes födda, 64 % har haft ett kortvarigt bistånd och 36 % har haft ett långvarigt bistånd över 3 år. 17 % har samtidigt som det ekonomiska biståndet ett pågående ärende inom barn och ungdomsvården.

Förvaltningens bedömning kring den här målgruppen är inte att bristande vilja att arbeta är ett stort skäl till att föräldrarna inte är i sysselsättning. Tvärt om är upplevelsen i mötet med dessa familjer att de är mycket motiverade att familjen och barnen ska få det bättre. Många av familjerna har gjort mycket stora ansträngningar för att deras barn ska få det bättre än de själva haft det, och det är i många fall just därför de kommit till Sverige. Det är förvaltningens bestämda uppfattning att det stora flertalet i målgruppen familjer med många barn gör allt i sin makt för att säkerställa att barnen får en bra utbildning och blir en del av det svenska samhället.

Att försämra möjligheterna för dessa familjer att få mat på bordet och ett skäligt liv för barnen ökar inte drivkrafterna till arbete. Det riskerar att leda till att något eller några av barnen ”offras” till förmån för de yngre syskonen genom att dennes gymnasiestudier avbryts så att barnet i stället för att studera kan hjälpa till att försörja familjen. I ett mindre dåligt läge arbetar ungdomen då på den reguljära arbetsmarknaden, men i många fall är bedömningen att det är olika former av kriminalitet som kan komma att bli den reella inkomstkällan för dessa ungdomar på grund av en hård arbetsmarknad och en låg tröskel in i kriminalitet i de utsatta områdena där många av familjerna som påverkas idag bor. Det kan i sammanhanget också behöva lyftas att riskerna för att det är en dotter som tvingas lämna sina studier bedöms som högre än att det är en son.

Begränsningsregeln kanske inte i sig kommer få betydande påverkan på brottsligheten i stort, men förvaltningens bedömning är att förslaget skulle få betydande konsekvenser för kommunens möjligheter att arbeta brottsförebyggande och förhindra att dessa barn, som redan befinner sig i en utsatt situation, dras in i kriminalitet. Utöver frågan om barn som tvingas bli vuxna för tidigt och hjälpa till att försörja hushållet, är bedömningen att själva

konstruktionen av begränsningsregeln kommer leda till ett minskat förtroende för socialtjänsten genom att den skiljer ut en mycket liten grupp i befolkningen utan ett tydligt underlag på att det skulle ge några som helst långvariga effekter för den enskilde.

En annan aspekt som förvaltningen önskar lyfta kopplat till familjesammansättningen är att det i familjer med många barn ofta finns minst ett barn med särskilda behov. Detta påverkar också familjens möjligheter att arbeta, och påverkar också kostnaderna. Dessa merkostnader skulle möjligen kunna sökas som bistånd över norm utifrån särskilda skäl, men det skulle också påverka administrationen om dessa kostnader skulle behöva handläggas separat i högre grad.

Det ekonomiska biståndet ska utgöra samhällets yttersta skyddsnät och tillförsäkra en skälig levnadsnivå. Utifrån det uppdraget är det inte rimligt att konstruera en regel som försämrar förutsättningarna så kraftigt för barnen baserat på hur många syskon som bor i hushållet. Risken för skenseparationer är mycket uppenbar med konstruktionen av förslaget, vilket försätter familjer i en moraliskt svår situation där de kan känna sig tvungna att lura systemet. Att begå folkbokföringsbrott och riskera att bli upptäckt kan innebära att skillnaden för föräldrarna i att kunna ge sina barn en skälig levnadsnivå eller att kunna ge dem det ytterst nödvändiga.

Förvaltningens bedömning är att utredningen gravt missbedömt risken för administrativ kostnadsökning i samband med begränsningsregeln. I utredningens konsekvenskapitel redogörs för en beräkning av att information till biståndssökande, fler fall av felaktiga utbetalningar och ökad handläggning av ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer skulle generera en extra arbetstimme per ärende. Förvaltningen kan konstatera att enbart ansökan om akuta matpengar för en erfaren handläggare tar en dryg timma att hantera. Detta görs heller inte en gång, utan kan komma att behöva göras varje månad för de största hushållen. En utredning om felaktigt utbetalt bistånd vid misstänkt folkbokföringsbrott, eller så kallad skenseparation, beräknas totalt ta mellan 50-55 arbetstimmar, allt inräknat. Det är alltså upp emot 56 arbetstimmar utöver den ordinarie handläggningen av ärendet.

Sammanfattningsvis skulle begränsningsregeln slå mot en mycket liten grupp biståndsmottagare på ett oskäligt hårt sätt, vilket främst skulle påverka barnens uppväxtvillkor och möjligheter att bryta bidragsberoendet över generationerna. Regeln skulle enligt utredningen inte ge några långsiktiga effekter för den enskildes drivkrafter till arbete, och dessutom inte utgöra någon besparing på de offentliga finanserna. Den kostnadsminskning i form av bistånd som kommunerna skulle få skulle i bästa fall ätas upp av en ökad administration, men förvaltningens bedömning är att det snarare skulle öka den administrativa bördan betydligt genom ökad hantering av ansökningar för akut bistånd och för utredningar av felaktiga utbetalningar. Förvaltningen avstyrker förslaget.

Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande

Befintliga förordningar om uppgiftsskyldighet i vissa fall enligt socialtjänstlagen och om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska kompletteras. Kompletteringen består i att socialnämnden får rätt att ta del av uppgift om en persons programanvisning uppgår till heltid, uppgift om att Arbetsförmedlingen har fattat ett sanktionsbeslut samt uppgift om att rapporterade aktiviteter i aktivitetsrapporten eller antal sökta arbeten inte stämmer överens med vad som anges i handlingsplanen.

Utredningens skäl för förslaget

En effektivare kontroll av om personer med ekonomiskt bistånd står till arbetsmarknadens förfogande kan, enligt direktiven, leda till att aktivitetsnivån bland arbetslösa ökar och därmed till att fler kan komma i arbete. Att socialnämnden kan inhämta information från Arbetsförmedlingen före utbetalningen av bistånd kan även förebygga felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Uppgift om i vilken omfattning en person är anvisad till ett arbetsmarknadspolitiskt program kan ha betydelse för socialnämndens bedömning av om en person står till arbetsmarknadens förfogande. Att socialnämnden ges rätt att få uppgift om omfattningen av en persons programbeslut kan därmed antas motverka felaktiga utbetalningar och möjliggöra en mer effektiv handläggning.

Uppgift om att Arbetsförmedlingen har beslutat om varning eller avstängning från rätt till ersättning på grund av att biståndssökanden har misskött sig, förlängt tiden i arbetslöshet eller själv har orsakat sin arbetslöshet är en uppgift som är en stark indikation på att socialnämnden närmare behöver utreda huruvida biståndssökanden kan anses ha stått till arbetsmarknadens förfogande eller ej.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Förslaget syftar till att förbättra socialtjänstens möjlighet att kontrollera om biståndssökanden står till arbetsmarknadens förfogande vid prövning av ekonomiskt bistånd. En effektivare kontroll av om arbetslösa med ekonomiskt bistånd står till arbetsmarknadens förfogande innebär för den arbetslöse en större risk för sanktion, i termer av nekat bistånd, om reglerna inte efterföljs. En sanktion, eller nekat bistånd, betyder att den arbetslöse får en lägre inkomst vid arbetslöshet. Det kan göra att personen söker arbete mer intensivt, men också att hen sänker kraven på vilka jobb som accepteras och således accepterar fler jobberbjudanden. Även själva hotet om sanktion kan påverka den arbetslöses sökbeteende på motsvarande sätt. Ändrat sökbeteende kan leda till kortare tid i arbetslöshet, kortade biståndstider och högre sysselsättning.

Konsekvenser för kommuner

För kommunerna kan förslaget på sikt väntas ge en snabbare och enklare handläggning på flera sätt. Dels görs fler uppgifter än tidigare tillgängliga för socialnämnden utan att socialnämnden behöver inhämta individens samtycke till uppgiftsdelningen. Dels ges kommunen tillgång till uppgifterna digitalt, vilket minskar behovet av att manuellt (exempelvis via telefon) begära in uppgifterna från

Arbetsförmedlingen. Sammantaget innebär detta att kommunernas administrativa kostnader på sikt bedöms minska.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen välkomnar förslaget och anser att detta kommer underlätta arbetet och minska onödig administration och tid som idag behöver läggas på att söka kontakt med Arbetsförmedlingen och tillstyrker därför förslaget.

Personer som är sjuka och saknar sjukpenningsgrundande inkomst

Socialtjänstlagen ska reglera att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska visa nedsättningen av arbetsförmågan genom att lämna ett läkarintyg till socialnämnden om hindret överstiger sju dagar. Socialnämnden får medge undantag från bestämmelsen om att läkarintyg ska lämnas om det är uppenbart obehövligt. Om det finns särskilda skäl får socialnämnden begära att läkarintyg ska lämnas från en tidigare tidpunkt än den sjunde dagen vid framtida sjukdomsfall. Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden.

Utredningens skäl för förslaget

Rätten till ekonomiskt bistånd är inte kravlös. Den som är utan arbete och uppbär försörjningsstöd behöver vara inskriven på Arbetsförmedlingen, stå till arbetsmarknadens förfogande och söka arbete. Det innebär att delta i olika insatser och aktiviteter för att få arbete. Om en person som ansöker om bistånd är sjuk och inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande behöver personen visa att arbetsförmågan är nedsatt. Att visa nedsättningen är en viktig rättssäkerhetsaspekt och en viktig fråga för legitimiteten i systemet. Det finns enligt utredningens bedömning många skäl för att införa ett krav på läkarintyg för den som söker ekonomiskt bistånd och inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, vilka sammanfattas med;

- Sjuka biståndsmottagare bör behandlas på samma sätt som andra sjuka
- Avsaknad av läkarintyg kan leda till felaktiga bedömningar
- Läkarintyg ger bättre förutsättningar för att biståndsmottagare ska få ändamålsenligt stöd
- Det behöver ställas krav även på den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom
- Det räcker inte att konstatera att biståndsmottagare har behov av att få läkarintyg

Kravet att lämna läkarintyg till socialnämnden bör ha samma tidsgränser som i sjukförsäkringen, det vill säga att läkarintyg ska lämnas om tiden personen är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande överstiger sju dagar.

Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram blanketter samt arbeta fram verkställighetsföreskrifter och förutsättningar för digital överföring av läkarintygen från hälso- och sjukvården till socialnämnden

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Ett läkarintyg är ett viktigt underlag i den utredning som socialnämnden behöver göra för att ge, eller hänvisa till, rätt stöd och ställa rätt krav på den biståndssökande. För den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom kan en utförlig medicinsk information innebära att socialnämnden i ökad utsträckning kan ge ändamålsenligt stöd anpassat till personen utifrån dennes individuella förutsättningar. Om de biståndssökande som är sjuka i större utsträckning får läkarintyg kommer också möjligheten att få del av koordineringsinsatser att öka för denna grupp. Mer ändamålsenligt stöd för sjuka kan

innebära att personen snabbare eller i högre utsträckning kan återfå sin arbetsförmåga. Det leder i ett första steg till ett ökat arbetskraftsdeltagande och ökad arbetslöshet. I den mån personen även kan konkurrera på arbetsmarknaden, eller utvecklar en sådan möjlighet, leder det även till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande på längre sikt.

Den administrativa bördan för kommunerna varken ökar eller minskar tydligt

En ökning av antalet läkarintyg i samband med biståndsansökan kan på kort sikt medföra en något ökad administration. Utredningen bedömer samtidigt att mer enhetligt utformade läkarintyg kan innebära en förenklad administration för kommunerna. Att all information samlas i ett intyg innebär också att digitalisering på sikt kan förenkla administrationen ytterligare. Sammantaget bedöms förslaget varken tydligt öka eller minska den administrativa bördan för kommunerna införandeåret.

Konsekvenser för enskilda

Att biståndssökande ges möjlighet att få tillgång till läkarintyg förväntas ge ökad rättssäkerhet för personen eftersom intyget som regel är ett skriftligt underlag i stället för information som nedtecknas efter muntlig kontakt.

Konsekvenser för barn

Biståndsmottagare som uppbär ekonomiskt bistånd på grund av att de är sjukskrivna med läkarintyg kan också ingå i hushåll där det finns barn. Eftersom dessa vuxna biståndsmottagare kan ha behov av insatser för att först återfå arbetsförmåga kan hushållet behöva bistånd en längre tid än hushåll där de vuxna står till arbetsmarknadens förfogande. Det kan medföra en längre biståndstid för barnen i hushållet i jämförelse med barn i hushåll med tillfälliga biståndsbehov. Om de vuxna får ändamålsenligt stöd för att återfå arbetsförmåga och på sikt börjar arbeta förväntas det ge positiva konsekvenser för barn i hushållet, till exempel genom att familjen får en mer stabil ekonomisk situation och en högre ekonomisk standard.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen anser att detta är ett bra förslag och i linje med det arbetssätt som redan bedrivs idag. Läkarintyg ger bättre förutsättningar för att biståndsmottagare ska få ändamålsenligt stöd och försäkrar en likvärdig behandling för personer som uppbär ekonomiskt bistånd. Ett läkarintyg är grunden för att kunna pröva rätten till sjukpenning från Försäkringskassan och därför ett rimligt krav. Förvaltningen ser en viss risk att personer som saknar egen insikt i sin situation kan komma att hamna i kläm med den formulering som finns i förslaget om att det ska kunna undantas om det är uppenbart obehövligt. Denna formulering bör lagstiftaren se över för att säkerställa att dessa personer inte hamnar utan ersättning under den period som det tar dem att komma till insikt om sin egen ohälsa. Förvaltningen tillstyrker därför förslaget med reservation.

Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för att tillhandahålla kunskap när det gäller bedömningar av om läkarintyg visar att en persons förmåga att stå till

arbetsmarknadens förfogande är nedsatt på grund av sjukdom.
Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR

Utredningens skäl för förslaget

I utredningens kontakter med kommunerna har det framkommit att det finns behov av mer kunskap inom socialtjänsten för att göra bedömningar om biståndsmottagares arbetsförmåga utifrån information som lämnas i läkarintyg. Att en person har ett läkarintyg innebär som regel inte att personen under en lång tid ska vara passiv. Tvärtom är läkarintyget en utgångspunkt för socialnämndens dialog med den biståndssökande för att planera på vilket sätt personen kan delta i insatser och aktiviteter för att återfå arbetsförmåga. Försäkringskassan ska bidra med viktig kunskap i framtagandet av ett sådant stöd och samråd ska ske med SKR.

Stödet ska innehålla kunskap som är till hjälp för bedömningen av informationen i läkarintyget när en person som är sjuk ansöker om ekonomiskt bistånd. Ett väl underbyggt stödmaterial för yrkesutövarna ger bättre möjligheter att ytterligare höja kvaliteten i socialnämndens bedömningar och planeringar för att biståndsmottagare med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom ska återfå arbetsförmåga.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Vid prövningen av rätten till bistånd förutsätts att den biståndssökande har gjort vad hen kan för att bidra till sin försörjning. Den som är arbetslös behöver vara aktivt arbetssökande och stå till arbetsmarknadens förfogande, men om det finns godtagbara skäl kan personen ha rätt till bistånd även om hen inte står till arbetsmarknadens förfogande. I förarbetena till formuleringen om godtagbara skäl framgår att kravet på att stå till arbetsmarknadens förfogande inte kan riktas mot den som har andra försörjningshinder. Det kan till exempel vara den som är sjuk, den som har behov av andra insatser i form av exempelvis utredning av arbetsförmåga, arbetsträning eller annan social eller medicinsk rehabilitering.

Förvaltningen bedömer att förslaget ska tillstyrkas utifrån perspektivet att kunna göra korrekta bedömningar om den biståndssökande har godtagbara skäl att inte stå till arbetsmarknadens förfogande.

I socialtjänstlagen införs en möjlighet för socialnämnden att begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, under viss tid och med skälig hänsyn till den enskildes individuella förutsättningar, ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen ska syfta till att den enskilde får förmåga att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen konstaterar att det är olika vilka krav som kan ställas på deltagande i rehabiliterande insatser inom sjukförsäkringen respektive inom ekonomiskt bistånd. Inom sjukförsäkringen finns ett stöd i lagstiftningen för att dra in eller sätta ned rehabiliteringsersättningen för den som inte medverkar i den planerade rehabiliteringen. I socialtjänstlagen däremot saknas ett direkt uttalat lagstöd för att villkora ekonomiskt bistånd motdeltagande i arbetslivsrehabiliterande insatser.

Biståndssökande med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom behöver göra det som personen kan för att återfå sin arbetsförmåga och stå till arbetsmarknadens förfogande.

Socialnämndens möjlighet att ställa krav på biståndsmottagare, utifrån förmåga är viktigt. Sådana aktiviteter kan till exempel vara utbildning och rehabilitering för att minska antalet biståndsmottagare med försörjningshindret sjukskriven med läkarintyg. I nuläget kan krav på aktivitet endast ställas utifrån bedömningen av om biståndsmottagaren gör vad hen kan för att på sikt bli självförsörjande och därmed inte längre i behov av bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Ett krav på deltagande i rehabiliterande insatser förväntas innebära att biståndsmottagare i högre grad kommer att delta i rehabiliterande insatser. Ett ökat deltagande kan potentiellt leda till att fler får rätt stöd för att återfå arbetsförmåga. En rehabiliterande insats syftar i ett första led till att biståndsmottagaren ska kunna vara aktivt arbetssökande och delta i arbetskraften. Det innebär, på kort sikt, att hen registreras som arbetslös. Därefter krävs ytterligare steg för förflyttning från arbetslöshet till arbete. På kort sikt förväntas därför förslaget kunna innebära att arbetskraftsdeltagandet och arbetslösheten ökar. En positiv sysselsättningseffekt kan förväntas uppstå först på sikt. Det saknas forskning avseende effekter av rehabiliterande insatser för biståndsmottagare (se vidare avsnitt 15.6). Det finns däremot viss forskning avseende effekter av aktivering av arbetslösa biståndsmottagare, men denna forskning är sannolikt inte applicerbar på biståndsmottagare med nedsatt arbetsförmåga. Sammantaget noterar utredningen att det finns teoretiska argument som talar för att krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering kan ha en positiv sysselsättningseffekt och därigenom leda till ett minskat biståndsmottagande på lång sikt, men forskningsunderlaget är för bristfälligt för att kunna bedöma om sådana effekter uppstår i praktiken.

Konsekvens för kommunen

Utredningens förslag innebär en möjlighet för socialnämnden att ställa krav på vissa biståndsmottagare att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering under viss tid i redan befintliga insatser. Detta medför inte någon ökad skyldighet för kommuner, regioner eller någon annan aktör att tillhandahålla ytterligare insatser.

Konsekvenser för enskilda

Förslaget om att socialnämnden får begära att den biståndssökande ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering bedöms innebära en viss inskränkning av den enskildes rätt till självbestämmande. Den enskildes rätt till självbestämmande ska vägas mot att rätten till bistånd inte är kravlös och att den enskilde ska göra det som står till buds för att återfå sin arbetsförmåga och på sikt kunna stå till arbetsmarknadens förfogande.

Konsekvenser för barn

Biståndsmottagare som uppbär ekonomiskt bistånd på grund av att de är sjukskrivna med läkarintyg kan också ingå i hushåll där det finns barn. Eftersom dessa vuxna biståndsmottagare kan ha behov av insatser för att först återfå arbetsförmåga kan hushållet behöva bistånd en längre tid än hushåll där de vuxna står till arbetsmarknadens förfogande. Det kan medföra en längre biståndstid för barnen i hushållet i jämförelse med barn i hushåll med tillfälliga behov. Om de vuxna får ändamålsenligt stöd för att återfå arbetsförmåga och på sikt börjar arbeta förväntas det ge positiva konsekvenser för barn i hushållet, till exempel genom att familjen får en mer stabil ekonomisk situation och en högre ekonomisk standard.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen anser att för att socialtjänsten ska kunna göra rättssäkra bedömningar avseende att ställa krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering krävs dialog med sjukskrivande läkare. Förvaltningen ställer sig positivt till förslaget och tillstyrker det med reservation att det sker i samråd med sjukskrivande läkare.

Regeringen ska ge Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i uppdrag att, gemensamt och i samverkan, ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja sjuka biståndsmottagare som saknar SGI att återfå arbetsförmåga. Arbetet ska bedrivas i samråd med SKR. Kunskapsstödet ska innehålla en beskrivning av varje aktörs ansvar och uppdrag enskilt och i samverkan. Det ska upprättas en plan för gemensam implementering och uppföljning av kunskapsstödet.

Utredningens skäl för förslaget

Kommunerna, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och hälso- och sjukvården har i dag olika ansvarsområden i det stöd som en person kan behöva. Kommunernas socialnämnder har den sociala kunskapen samt ansvarar för det ekonomiska biståndet, Försäkringskassan har försäkringsmedicinsk kunskap samt samordningsansvaret, Arbetsförmedlingen har den arbetsrehabiliterande kunskapen samt kännedom om förutsättningar på arbetsmarknaden och hälso- och sjukvården har den medicinska kunskapen. Detta innebär att varje aktör har kunskaper som sammantaget kan vara viktiga delar i ett ändamålsenligt stöd till personen.

Utredningen konstaterar att i de situationer där personen har behov av stöd från flera aktörer för att återfå arbetsförmåga så förutsätter den nuvarande ansvarsfördelningen att aktörerna samverkar. Ett sätt att stärka samverkan är att öka kunskapen hos respektive aktör om det egna och övriga aktörers uppdrag och ansvarsområden för att på så sätt identifiera och överbrygga eventuella ”glapp”. Mot denna bakgrund bedömer utredningen att kunskapen hos respektive aktör kring övriga aktörers uppdrag och ansvarsområden kan behöva stärkas genom framtagandet av ett gemensamt kunskapsstöd.

Att samla flera aktörer till ett gemensamt uppdrag är troligen mer resurskrävande än om de olika aktörerna enskilt skulle få i uppdrag ta fram kunskapsstöd. Utredningen bedömer

dock att det finns stora samordningsvinster med att aktörerna gemensamt tar fram, implementerar och följer upp ett kunskapsstöd.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Konsekvenserna av förslaget finns sammanfattat i huvudförslaget ovan.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ser positivt på förslaget och tillstyrker det.

Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan

Kommunen ges möjlighet att initiera samordnad individuell plan med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om den enskildes ansökan om samordnad rehabilitering avslås

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen anser att samordnad individuell plan är ett viktigt verktyg för att kunna samla aktörer i syfte att initiera rehabilitering för biståndsmottagare och därmed en möjlighet att bryta långvarigt biståndsmottagande. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, har i dag ingen skyldighet att delta i samverkansstrukturen för samordnad individuell plan på motsvarande sätt som socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens deltagande i samordnad planering bör vara avgränsat och ha ett tydligt syfte

En nackdel med förslaget är att personen, som visserligen måste samtycka till att initiera en samordnad plan, kan befinna sig i en utsatt situation när fler aktörer ska dela känslig information om hen. Det kan, trots att samtycke krävs, vara svårt för personen att vägra på grund av den beroendesituation som hen befinner sig i.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

När en person har fått avslag på samordnad rehabilitering på grund av att personens arbetsförmåga inte är nedsatt av medicinska skäl eller att personen inte bedömts redo för samordnad rehabilitering kan det vara svårt för kommunen och den enskilde att komma vidare med planeringen och avgöra vad som är nästa steg. I denna situation kommer möjligheten till en samordnad individuell planering, där det finns möjlighet att inkludera Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, ha en positiv effekt på personens möjligheter att komma vidare mot arbetsmarknaden eller att söka annan ersättning. Det förväntas leda till att personer i snabbare och i större utsträckning får stöd från aktörerna, vilket i sin tur kan innebära större möjligheter att återfå arbetsförmåga. Det leder i ett första steg till ett ökat arbetskraftsdeltagande och ökad arbetslöshet

Konsekvenser för kommuner

Utredningens förslag om att kommunen, när personen fått avslag på samordnad rehabilitering, ska ha möjlighet att kalla även Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen till upprättandet av samordnad individuell plan bedöms underlätta samverkan och tydliggöra ansvarsfördelning. Det förväntas få positiva konsekvenser för kommunen i form av enklare och snabbare kontaktvägar och därmed en något minskad administration, men effekten bedöms sammantaget vara av liten betydelse.

Konsekvenser för enskilda

När flera olika aktörer är inblandade och ger stöd till en person kan det ibland vara svårt för personen att veta vilken aktör som ska göra

vad. Det kan leda till att ett stort ansvar för att samordna och vidarebefordra information mellan aktörerna vilar på den berörda personen själv eller dennes närstående. Personens hälsotillstånd kan också påverka möjligheterna att själv samordna aktörernas arbete. I

dessa situationer bedöms en samordnad plan ge en överblick av ansvarsfördelningen och på så sätt underlätta för person

Konsekvenser för barn

Biståndsmottagare som har behov av samordnad plan kan också ingå i hushåll där det finns barn. Eftersom dessa vuxna biståndsmottagare kan ha behov av insatser för att återfå arbetsförmåga kan hushållet behöva bistånd en längre tid än hushåll där de vuxna står till arbetsmarknadens förfogande. Det kan medföra en längre biståndstid för barnen i hushållet i jämförelse med barn i hushåll med tillfälliga behov. Om de vuxna i större utsträckning och snabbare får ändamålsenligt stöd från berörda aktörer att återfå arbetsförmåga och på sikt börjar arbeta förväntas det ge positiva konsekvenser för barn i hushållet, till exempel genom att familjen får en mer stabil ekonomisk situation och en högre ekonomisk standard.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ser positivt på förslaget och tillstyrker det.

Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

En ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen i vilken det klargörs att försörjningsstöd till boendekostnader lämnas till den som hyr en bostad i andra hand endast om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen. Om det finns särskilda skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om hyresförhållandet inte uppfyller kravet på godkännande.

Utredningens skäl för förslaget

Försörjningsstöd bör inte beviljas för hyreskostnader i andra hand om uthyrningen strider mot hyresrättsliga regler, då detta kan innebära medverkan till olagliga boendeformer och stå i konflikt med andra lagar. Kommunen har ett brottsförebyggande ansvar och bör därför inte betala ut bistånd till boenden som är olagligt uthyrda.

Olovlig andrahandsuthyrning innebär ofta osäkra och otrygga boendeförhållanden, vilket kan försämra möjligheten till självförsörjning genom oskäligt höga hyror, leda till uteblivna boendereferenser och inte anses förenligt med barnets bästa. Det påverkar också rätten till andra statliga stödformer.

Idag saknas lagstöd i Socialtjänstlagen att kräva godkännande från hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd. Ett uttryckligt sådant krav i Socialtjänstlagen skapar klarhet och förhindrar att bistånd lämnas till olovliga boenden.

I vissa fall kan det vara oskäligt att neka försörjningsstöd till kostnader för hyra av en bostad som hyrts ut olovligen i andra hand. Flera av de kommuner som tidigare ställt krav på godkännande har i vissa situationer sett behov av att ändå bevilja försörjningsstöd under en övergångsperiod för att den biståndssökande ska få möjlighet att förändra sin boendesituation. Den som hyr en bostad i andra hand utan hyresvärdens tillåtelse kan i många fall ha begränsade alternativ på bostadsmarknaden. Det kan vara särskilt svårt för personer som har en svag förankring på bostadsmarknaden, saknar boendereferenser, har hyresskulder eller misskötsamhet i ett tidigare boende. Det kan även förekomma situationer där barn berörs av beslutet eller där den enskildes personliga omständigheter är sådana att det kan finnas särskilda skäl att frångå kravet på godkännande. Det finns därför skäl att införa ett undantag från huvudregeln att försörjningsstöd endast får beviljas om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsupplåtelsen. En individuell bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet ska alltid göras. Det ska i första hand vara fråga om undantag under en begränsad tid i avvaktan på att den enskilde vidtar sådana åtgärder som är nödvändiga för att förutsättningarna för bistånd ska vara uppfyllda. Kommunen har dessutom alltid det yttersta ansvaret om den enskilde inte själv kan lösa sin situation. Det är inte heller förenligt med de grundläggande principerna i socialtjänstlagen att helt neka bistånd till boendekostnader om en sådan hantering innebär att den enskilde hamnar i en akut nödsituation.

Utredningen gör också en bedömning kring att det saknas förutsättningar för att införa ett krav på godkännande för den som hyr en del av en bostad som inneboende, då detta inte krävs enligt hyreslagen.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Offentliga finanser, integration och socioekonomisk segregation

Utredningens bedömning är att förslaget inte kommer att få några betydande konsekvenser för de offentliga finanserna på kort sikt. På lång sikt bör förslaget leda till att något fler kvalificerar sig för bostadsbidrag, vilket innebär en förflyttning av kostnaderna från kommunerna till staten. Denna förändring bedöms som marginell.

Utredningen ser en risk med att förslaget kan leda till ökad socioekonomisk segregation genom att de med sämst anknytning till arbetsmarknaden inte i samma utsträckning kan få ett andrahandskontrakt i ett starkare socioekonomiskt område. Samtidigt som fler bostäder i kösystemen kan bidra positivt på möjligheten att etablera sig på bostadsmarknaden. Utredningen konstaterar att det finns en korrelation med svag socioekonomisk ställning och etnicitet, varför möjligheten till integration också kan påverkas negativt av förslaget.

Utredningens sammantagna bedömning är att nettoeffekterna sannolikt är små.

Konsekvenser för kommunerna

En viss ökad administration för kommunerna konstateras, framför allt utifrån granskning av hyreskontrakt. Risk för fler avslag på grund av att korrekta hyresavtal saknas.

Utredningen ser också en risk i att behovet av bistånd för tillfälligt boende kan öka, och med det både kostnader och administration. Den ökade kostnaden bedöms inte som betydande.

Möjligheten i förslaget att kunna bevilja bistånd under en övergångsperiod bedöms kunna förebygga de ökade kostnaderna genom att den enskilde hittar en mer lämplig boendelösning.

Konsekvens för den enskilde

Förslaget innebär en viss inskränkning i den enskildes självbestämmande, men detta vägs mot behovet av att motverka osäkra och olagliga boendeformer. Det kan på kort sikt försvåra situationen för hushåll med svag ställning på bostadsmarknaden, särskilt i större städer med bostadsbrist. På längre sikt bedöms dock förslaget kunna bidra till tryggare och mer hållbara boendelösningar.

Konsekvenser för barn

Olovlig andrahandsuthyrning innebär en otrygg boendemiljö för barn och strider ofta mot barnets bästa. Förslaget bedöms på sikt bidra till tryggare boende för barn, men kan på kort sikt innebära att familjer med barn nekas bistånd för olovligt uthyrda bostäder. Effekterna beror på hushållets och den lokala bostadsmarknadens förutsättningar. Undantag ska kunna göras vid särskilda skäl, och kommunen har fortsatt ansvar att hjälpa vid akuta behov, vilket gör att förslaget bedöms förenligt med barnkonventionen.

Konsekvenser för civilsamhället

Att hushåll nekas bistånd till boendekostnader för olovliga andrahandsuthyrningar bedöms kunna innebära en potentiell risk för att fler hushåll vänder sig till civilsamhällets organisationer för att söka hjälp med boende. Det är dock kommunen som har det yttersta ansvaret i akuta nödsituationer och därmed bedöms denna risk som låg. Sammantaget bedöms det inte uppstå några mer betydande konsekvenser för civilsamhället.

Konsekvenser på felaktiga utbetalningar, välfärdsbrottslighet samt annan brottslighet

Förslaget förväntas motverka sådan välfärdsbrottslighet som hänger samman med felaktig folkbokföring eftersom olovliga andrahandsupplåtelser i bredare bemärkelse, kan kopplas samman med till exempel felaktig folkbokföring och skenseparationer. Sådana företeelser kan riskera att ersättningar och bidrag från flera olika myndigheter utgår felaktigt.

Det är ett brott att hyra ut sin lägenhet i andra hand utan hyresvärdens samtycke och att ta ut en oskälig hyra. Förslaget om att försörjningsstöd inte kan beviljas för att betala hyra för en icke godkänd andrahandsuthyrning, oavsett om hyresnivån kan anses oskäligen eller inte, kan därmed förväntas motverka sådan brottslighet.

Konsekvenser i övrigt

Utredningens förslag väntas inte påverka inkomstfördelning, jämställdhet, sysselsättning, bistånd eller myndigheter i någon större utsträckning. Däremot kan det påverka bostadsmarknadens rörlighet – både positivt, genom att olovligt uthyrda bostäder återgår till bostadskön, och negativt, genom att tillfälliga boendelösningar blir färre för dem med akuta behov.

Förvaltningens bedömning

Bland de 2 768 hushåll som beviljades bistånd för mars månad inom Socialförvaltningens Nordost fanns 12 registrerade olovliga andrahandskontrakt. Hälften av dessa var hushåll med barn. Det är alltså en ytterst marginell grupp som påverkas av förslaget. Förvaltningens bedömning är därför att effekterna av förslaget för det offentliga skulle vara mycket små. Effekterna för den enskilde bedöms däremot som stora.

Göteborgs stad var en av de kommuner som drev på för tydlighet i fråga om att kunna avslå bistånd för olovliga andrahandskontrakt. Det finns en stor vilja och en hög ambition om att inga barn ska behöva växa upp under otrygga boendeförhållanden och att kommunen inte ska bidra till kriminalitet. Därför tillämpade kommunen fram till den vägledande domen i HFD en lokal regel om att inte bevilja bistånd till olovliga andrahandskontrakt. Utifrån denna erfarenhet önskar kommunen nansera bilden av hur denna typ av reglering påverkar den enskilde och även möjligheterna att arbeta med självförsörjningsuppdraget med dessa individer och familjer.

Den målgrupp med biståndsmottagare som bor i olovliga andrahandskontrakt har generellt en mycket dålig förankring på bostadsmarknaden. De har av olika anledningar svårt att få ett giltigt kontrakt, ibland på grund av hyresskulder eller misskötsamhet, ibland på grund av allt för kort tid i bostadskö.

Förvaltningen arbetar dagligen med att motivera och stötta biståndstagare till att ta steg för att närma sig egen försörjning. Några grundläggande delar behöver finnas på plats för att mottagligheten ska finnas att ta emot och ta till sig det stöd som erbjuds. Tak över huvudet och trygghet för sin familj är just en sådan del som är avgörande för hur de insatser som förvaltningen erbjuder faller ut. Att skapa ytterligare osäkerhet förkortar inte tiden i bistånd. Bedömningen är att det är bättre om handläggaren får använda sin erfarenhet och klokhet i att arbeta systematiskt för att familjen ska få ett hållbart och självständigt liv.

Utifrån den erfarenhet som förvaltningen har av att tillämpa en liknande regel sågs en mycket negativ effekt för möjligheten att ta ett arbete för de föräldrar som hade barn i förskoleålder. Utan en fast folkbokföringsadress var det mycket svårt att kunna ansöka om förskoleplats för barnen. Familjerna beviljades bistånd på tillfälliga boenden en kort period framåt, men var de skulle vara folkbokförda var inte lika tydligt. Det ledde till stora byråkratiska utmaningar för familjerna som önskade skriva in sina barn på förskola för att kunna söka arbete, delta i arbetsmarknadsinsatser eller utbildningsinsatser.

Förvaltningen ställer sig tveksam till utformningen med en möjlighet att bevilja om det finns särskilda skäl. Förvaltningens bedömning är att knappt någon av de 12 hushåll som idag har ett registrerat olovligt andrahandskontrakt skulle falla utanför undantaget utifrån särskilda skäl. Således får regeln ingen effekt. Risken med att individuella bedömningar avgör om särskilda skäl finns är att bedömningar varierar mellan handläggare och mellan socialkontor. När förvaltningen agerar olika i likartade situationer minskar förtroendet för socialtjänsten.

Utifrån storleken på den målgrupp som förslaget berör bedöms kostnadseffekterna som små, men ökningen av boendekostnaden i det enskilda ärenden bör nämnas. Tillfälliga boendelösningar är betydligt dyrare för socialtjänsten – pengar som behöver omfördelas från personal som kan arbeta med självförsörjningsuppdraget.

Det ekonomiska biståndet ska utgöra samhällets yttersta skyddsnät. Det är inte tänkt att utformas för att lösa bostadspolitiken. Det är förvaltningens bedömning att det åligger hyresvärdarna att ha koll på vilka som bor i lägenheterna, inte socialtjänsten. Förvaltningens uppdrag är att förebygga nöd, stödja och hjälpa till självförsörjning och till ett självständigt liv. För att kunna lyckas i det uppdraget behövs förtroende och tillit för socialtjänsten. Det går att dra kopplingar till utformningen av sexköpslagen i fråga om harmoniserande lagstiftning. Som samhällets yttersta skyddsnät går det att argumentera för att skulden ska läggas på den som hyr ut sin bostad olovligt och därmed bryter sitt kontrakt. Den som hyr är i en utsatt situation, i beroendeställning och med små möjligheter att påverka sin situation. Att socialtjänsten stöttar den enskilde för att närma sig en mer långsiktigt hållbar situation är självskrivet, men det går att göra utan att neka den enskilde nödvändigt bistånd.

Den sammantagna bedömningen är att förslaget är bristfälligt utformat och påverkar möjligheterna negativt för den enskilde att närma sig arbete. Det är ett förslag som syftar till att lösa en större problematik inom bostadspolitiken, där förvaltningens bedömning är att det inte kommer att få någon reell påverkan utifrån att det är ytterst få biståndstagare som bor i olovliga andrahandskontrakt. Möjligheterna att arbeta långsiktigt med att dessa individer och familjer ska få en hållbar tillvaro påverkas dock negativt genom att osäkerheten ökar och tilliten till socialtjänsten minskar. Förvaltningen avstyrker förslaget.

Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Ekonomiskt bistånd ska endast lämnas till personer som uppfyller villkoren för att vistas i Sverige. Syftet med regleringen är att införa ett uttryckligt krav på laglig vistelse för rätt till bistånd. Kravet omfattar ekonomiskt bistånd som beviljas med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen. Kravet begränsar inte socialnämndens förutsättningar att lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer.

Utredningens skäl för förslaget

Utredningen har i uppdrag att lämna förslag som innebär ett förbud för kommuner att, med undantag för akuta nödsituationer, bevilja ekonomiskt bistånd till den som olovligt vistas i landet. I direktivet hänvisas till socialförsäkringsutskottets betänkande om ekonomiskt stöd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. I betänkandet anför utskottet att det genom lagstiftning bör införas ett förbud mot att kommuner ger ekonomiskt stöd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att ett uttryckligt krav införs i socialtjänstlagen som innebär att ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen endast ska lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige. Kravet innebär således en inskränkning av rätten till ekonomiskt bistånd för personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Kravet innebär inte någon inskränkning av kommuners möjlighet att bevilja andra former av hjälp och stöd enligt socialtjänstlagen. Kravet påverkar inte heller den grundläggande principen i socialtjänstlagen om kommuners yttersta ansvar eller socialnämndens förutsättningar att med stöd av 4 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen lämna ekonomiskt bistånd i akuta nödsituationer. Kravet kommer således få till följd att kommuner kommer att ha ett begränsat ansvar för att lämna ekonomiskt bistånd till personer som vistas i kommunen, men som befinner sig i Sverige utan tillstånd.

Utredningens bedömning av konsekvenserna

Ekonomiskt bistånd lämnas i begränsad utsträckning till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

För de flesta av Sveriges kommuner är biståndsansökningar från personer som saknar tillstånd att vistas i Sverige sällan förekommande. Utredningens kartläggning visar också att det är få personer som vistas i Sverige utan tillstånd som ansöker om ekonomiskt bistånd, och att kommunerna är restriktiva med att bevilja bistånd till dessa personer. Det bistånd som beviljas är företrädesvis i akuta nödsituationer utifrån det yttersta ansvaret enligt socialtjänstlagen.

Kravet omfattar även barn som vistas i Sverige utan tillstånd

Så som framgår av utredningens genomgång av gällande rätt fastställs barns rätt till stöd och hjälp i både socialtjänstlagen, barnkonventionen och flera internationella konventioner om mänskliga rättigheter. Dessa rättigheter omfattar samtliga barn som vistas i Sverige. Kravet på laglig vistelse för att beviljas bistånd omfattar även barn som vistas i Sverige utan tillstånd. Av utredningens analys framgår att det finns kommuner som i dag beviljar ekonomiskt bistånd utöver vad som följer av en akut nödsituation till

barn som vistas i Sverige utan tillstånd. Det rör sig dock om ett fåtal ärenden och bistånd i begränsad omfattning eftersom bistånd enligt skälig levnadsnivå inte beviljas till hela hushållet, utan endast till barn i hushållet. Införande av ett krav som i praktiken ska utgöra ett förbud mot att bevilja ekonomiskt bistånd bör därför även omfatta bistånd till barn som vistas i Sverige utan tillstånd. Kravet kommer således få till följd att barn som befinner sig i en kommun men vistas i Sverige utan tillstånd som utgångspunkt inte kommer ha rätt till ekonomiskt bistånd.

Kravet påverkar till viss del förutsättningarna för EES-medborgare att beviljas ekonomiskt bistånd

Den grundläggande principen om rätten till likabehandling inom EU innebär att EES-medborgare med uppehållsrätt i Sverige har rätt till bistånd på samma villkor som svenska medborgare. Även familjemedlemmar med uppehållsrätt har rätt till bistånd på samma villkor. EES-medborgare som vistas i Sverige utan uppehållsrätt eller annan laglig grund för vistelse omfattas, precis som övriga personer som vistas i Sverige utan tillstånd, av Sveriges jurisdiktion och internationella åtaganden. Vad gäller EES-medborgare som inte omfattas av LMA kommer kravet att innebära en inskränkning av förutsättningarna för bistånd jämfört med i dag.

Kravet är inte förenligt med flertalet konventioner och andra överenskommelser

Det är inte förenligt med barnkonventionen att inskränka rätten till ekonomiskt bistånd för barn som vistas i Sverige utan tillstånd. I barnkonventionen, som numera är svensk lag, fastställs bland annat barns rätt till liv, överlevnad och utveckling, social trygghet och den levnadsstandard som krävs för barnets utveckling. Rättigheterna i barnkonventionen är ömsesidigt beroende av varandra och ska tolkas i förhållande till varandra och utifrån ett helhetsperspektiv. Icke-diskrimineringsprincipen innebär att konventionsstaterna inte får diskriminera barn men också att staterna behöver se till att alla barn kommer i åtnjutande av sina rättigheter enligt konventionen på ett icke-diskriminerande sätt.

Det är inte fullt ut förenligt med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter att införa ett krav som innebär att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som vistas i Sverige med tillstånd. Kravet är inte förenligt med konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Kravet är inte förenligt med Europakonventionen. Kravet är inte fullt ut förenligt med Europarådets sociala stadga.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning är att detta krav tydligt står i strid med och går emot flertalet konventioner och internationella överenskommelser. Förvaltningen beviljar ytterst sällan bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd, så detta förslag skulle inte innebära någon direkt förändring för förvaltningen. Men mot bakgrund av att förslaget strider emot flertalet konventioner och internationella överenskommelser så avstyrker förvaltningen förslaget.

Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning

Bakgrund

En jobbpremie utreddes i betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) och finns beskrivet i kapitel 6 - Ökade ekonomiska drivkrafter inom försörjningsstödet. Regeringen har valt att gå vidare med jobbpremien separat och publicerat en promemoria som tillkommit efter utredningen, ”Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning”. I huvudsak är förslagen desamma som de förslag som lämnas i betänkandet, men vissa förslag skiljer sig dock åt, bland annat i fråga om vilken myndighet som ska pröva, besluta och utbetala jobbpremien. Betänkandet föreslog socialnämnderna och promemorian föreslår Försäkringskassan

Det är promemorian som förvaltningen beskriver och bedömer i detta tjänsteutlåtande.

Sammanfattning av promemorian

Promemorian innehåller förslag om en ny tidsbegränsad statlig ersättning (jobbpremie) till den som under viss tid (sex månader) har fått försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen och som därefter får inkomst av anställning och inte längre får försörjningsstöd. Syftet med jobbpremien är att öka de ekonomiska drivkrafterna till arbete och självförsörjning. I promemorian föreslås att premien regleras i en ny förordning om statlig jobbpremie.

Försäkringskassan ska, efter ansökan, pröva och betala ut jobbpremien. Premien ska fastställas till 15 procent av den sökandes bruttolön som fastställs i enlighet med vad arbetsgivaren redovisat till Skatteverket för den månad som ansökan om jobbpremie avser. Premien kan lämnas med högst 3 750 kronor per månad i maximalt 18 månader under en tvåårsperiod.

Jobbpremien föreslås vara skattefri enligt inkomstskattelagen.

Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att ta fram ett informationsmaterial som kommunerna kan använda för att informera dem som kvalificerar sig till en jobbpremie.

Promemorians bedömning av konsekvenserna

Ekonomiska konsekvenser för kommunerna - Till skillnad från förslaget i betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) ska ansökan om jobbpremien inte hanteras av kommunerna utan av Försäkringskassan. Kommunerna har dock information som Försäkringskassan behöver för att kunna pröva en ansökan om jobbpremie. Försäkringskassan kommer därför att behöva vända sig till kommunerna för att få information som är nödvändig för att myndigheten ska kunna besluta om jobbpremien. Kommunerna kommer att på Försäkringskassans begäran behöva bistå med uppgifter som krävs för att kontrollera uppgifterna i ansökan. Det är ingen ny skyldighet för kommunerna att svara på Försäkringskassans begäran utan det följer redan av befintlig uppgiftsskyldighet enligt 12 kap. 7 § socialtjänstlagen. Att lämna ut uppgifter på begäran av en statlig myndighet innebär således inte någon ny uppgift eller höjd ambitionsnivå för kommunerna. Socialstyrelsen bedöms få i uppdrag att ta fram informationsmaterial som kommunerna kan använda sig av för att informera enskilda om jobbpremien. Kommunerna är inte skyldiga att lämna sådan information till enskilda, men eftersom det ingår i socialtjänstens uppdrag att motivera och hjälpa människor att

komma i egen försörjning kan ett sådant informationsmaterial underlätta kommunernas arbete. Sammantaget bedöms förslaget endast ge upphov till marginella kostnadsökningar för kommunerna. Samtidigt bedöms förslaget medföra lägre kommunala utgifter för ekonomiskt bistånd.

Konsekvenser för sysselsättning och biståndsmottagande - Jobbpremien ökar det ekonomiska utbytet för de biståndsmottagare som lämnar försörjningsstöd för arbete. Ökade ekonomiska drivkrafter kan antas leda till ökad sysselsättning och minskat biståndsmottagande. Detta förutsätter dock att biståndsmottagarna initialt har bristande ekonomiska drivkrafter samt möjlighet att få och behålla ett arbete. Utvärderingar av den danska jobbpremien 2017–2019 visar inte några signifikanta effekter för de som kvalificerat sig via ekonomiskt bistånd. Den jobbpremie som föreslås i denna promemoria är dock något mer generös än den danska motsvarigheten. Det kan därför antas att sysselsättningseffekterna kommer att vara mer positiva jämfört med de danska erfarenheterna.

Personer som uppbär bistånd sammanhållande under jobbpremiens kvalificeringsperiod kommer även att omfattas av jobbstimulansen regler och kan således ställas inför ett val mellan att nyttja den ena eller den andra. Jobbstimulansen kan således påverka jobbpremiens effekter.

Konsekvenser för jämställdheten - Sammantaget kan jobbpremien inte antas ha någon nämnvärd effekt på den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Konsekvenser för barn - Införandet av en jobbpremie, i den mån den bidrar till att fler föräldrar lämnar det ekonomiska biståndet och blir självförsörjande, bedöms medföra positiva konsekvenser för barn, bland annat vad gäller barnets rätt enligt FN:s konvention för barnets rättigheter till en levnadsstandard som är skälig för att trygga barnets utveckling.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning är att förslaget är komplicerat, kunskapskrävande och att det kommer krävas mer administration för både yrkesutövare och enskilda personer som vill ansöka om jobbpremien. Förvaltningen har inte sett någon positiv effekt av jobbstimulansen som funnits några år och detta beskrivs även i betänkandet. Det finns ingen evidens för att en jobbpremie kommer att få önskad effekt.

Förvaltningen ser snarare att det finns en risk för att individer ser att det kan löna sig att vara i kontakt med socialtjänsten och få ekonomiskt bistånd i sex månader för att därefter kunna få ersättning skattebefriat. Detta är inte en möjlighet som övriga låginkomsttagare i samhället har. Förvaltningen avstyrker därför förslaget.

Förslag eller bedömningar som förvaltningen inte tagit ställning till

Följande förslag eller bedömningar har förvaltningen valt att inte besvara utifrån att de inte i tillräcklig omfattning bedöms påverka förvaltningens uppdrag och förutsättningar. De bedöms inte heller få särskilt stora effekter för stadsområdets invånare.

Bedömning: Ett bidragstak enligt den föreslagna modellen i avsnitt 7.9.1 bör endast införas om det föregås av en individualisering av det ekonomiska biståndet.

Bedömning: Ett bidragstak behöver kompletteras med stöd och insatser som syftar till att stärka biståndsmottagares möjligheter att erbjudas och klara ett arbete, för att mer betydande positiva effekter på sysselsättning och biståndsmottagande ska kunna uppnås. Reformen bör också föregås av informationsinsatser.

Bedömning: En modell för ett bidragstak bör införas på ett sådant sätt att det är möjligt att följa upp tillämpning samt utvärdera regeländringens effekter.

Bedömning: Det bör inte införas bidragstak på summan av bidrag och ersättningar utöver det som utredningen föreslår i avsnitt 7.9.1

Bedömning: Flerbarnstillägget bör inte avskaffas i samband med ett införande av den föreslagna modellen för ett bidragstak i avsnitt 7.9.1, trots att det i viss mån ökar det ekonomiska utbytet av arbete för hushåll som inte mottar försörjningsstöd.

Bedömning: Konsumentverket bör även fortsättningsvis utföra pris- och konsumtionsundersökningar som kan utgöra ett underlag inför regeringens beslut om riksnorm och vid regeringens sammanvägda bedömning av behovet att se över nivån på riksnormen

Bedömning: Det framgår av gällande regelverk att biståndssökande som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program anses stå till arbetsmarknadens förfogande. Utredningen bedömer därför att det inte finns behov av att lämna författningsförslag i denna del.

Bedömning: Det ekonomiska biståndets grundläggande principer om att behovet i första hand ska tillgodoses på annat sätt samt att biståndet är avsett att vara kortvarigt harmoniserar inte med deltagande i reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program

Bedömning: Uppgift om innehåll i handlingsplan, om innehåll i aktivitetsrapport, om skäl till att Arbetsförmedlingen fattat beslut om sanktion, om skäl till att en person har avregistrerats från Arbetsförmedlingen samt om att Arbetsförmedlingen har skickat underrättelse till arbetslöshetskassa ska även fortsättningsvis inte omfattas av uppgiftsskyldighet som syftar till att förbättra socialnämndens kontroll av om biståndssökande står till arbetsmarknadens förfogande

Förslag: Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att stödja långvariga biståndsmottagare till självförsörjning. Kunskapsstödet ska utgå från relevant forskning och innefatta kunskapsbaserade metoder samt utformas på ett sådant sätt att det är lättillgängligt för kommunerna.

Förslag: Regeringen ska tillsätta en utredning som får i uppdrag att kartlägga och analysera vilka registerbaserade data avseende kommunala arbetsmarknadsinsatser som behövs för att kunna utvärdera sådana insatsers kausala effekter. Utredningen ska vidare föreslå vilka data som ska samlas in, hur insamlingen av data ska bedrivas och vilken

aktör som ska vara ansvarig för handhavandet av den data som samlats in. I detta arbete ska även de rättsliga förutsättningarna analyseras avseende bland annat kartläggning av personliga förhållanden, dataskydd samt offentlighet och sekretess.

Bedömning: Socialnämndens bedömning av om en enskilds arbetsförmåga är nedsatt på grund av sjukdom, baserat på ett läkarintyg som lämnas som underlag till ansökan om ekonomiskt bistånd, ryms inom befintlig lagstiftning. Socialnämnden ska göra denna bedömning som ett led i prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Bedömning: Det delade ansvaret mellan olika aktörer för stöd och insatser till biståndsmottagare utan SGI bör kvarstå. För att biståndsmottagare utan SGI ska få ändamålsenligt stöd behöver dock samverkan mellan de olika aktörerna stärkas. Det finns förutsättningar i befintliga strukturer för att biståndsmottagare som saknar SGI ska ha möjlighet till ändamålsenligt stöd. Även om förutsättningarna finns fungerar det dock inte ändamålsenligt i praktiken.

Bedömning: Behovet av att stärka samverkan mellan socialtjänsten, Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse i arbetet med samordnad individuell plan när det gäller mottagare av ekonomiskt bistånd är inte tillräckligt för att föranleda förändring i lagstiftningen. Narkotikautredningens förslag om att Kriminalvården ska kunna ta initiativ till att regionen eller kommunen, eller båda, ska delta i upprättandet av en samordnad verkställighetsplan och att Statens institutionsstyrelse ska kunna initiera samordnad individuell plan bedöms vara ändamålsenligt även för mottagare av ekonomiskt bistånd.

Förslag: Kunskap om samordnad individuell plan ska innefattas i det kunskapsstöd som utredningen föreslår i avsnitt 16.6.6.

Bedömning: Det finns inte behov av ytterligare metodstöd för socialnämndens handläggning av ekonomiskt bistånd till kostnader för boende

Socialförvaltning Nordost

Fredrik Johansson
Förvaltningsdirektör

Bjarne Öhman
Avdelningschef



Datum för motionen 2025-03-04

Motion av Patrik Höstmad (D) angående Ett tryggare och trivsammare Göteborg genom ett mer systematiskt och aktivt arbete inom brottsförebyggande och trygghetsskapande Områdessamverkan

Göteborgs Stad behöver tillsammans med de goda krafterna i samhället mer systematiskt och aktivt kraftsamla kring det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. *Göteborgs Stads trygghetsskapande och brottsförebyggande program 2021–2026* beskriver att alla som lever, verkar eller vistas i staden ska vara trygga och säkra i Göteborg. Ingen ska behöva begränsa sitt vardagsliv eller avstå från att besöka en plats på grund av rädslan för att utsättas för brott. En väl utvecklad Områdessamverkan är central i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet för att säkerställa säkra, trygga och attraktiva platser och områden där människor bor och verkar.

Områdessamverkan innebär att staden, fastighetsägare, polis och andra aktörer går samman i en fristående, icke vinstdrivande organisation för att ta gemensamt ansvar i ett geografiskt område. Även begreppen platssamverkan och Business Improvement District (BID) används för Områdessamverkan. Syftet är att skapa tydligare villkor och bättre förutsättningar för aktörerna i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Vanligt är en organisering med samverkan genom en ideell förening. Områdessamverkan innebär informationsutbyte, samverkade planer och olika former av insatser där alla bidrar för att öka attraktivitet och trygghet, hantera sociala utmaningar och hindra kriminell aktivitet. Det kan bland annat innebära åtgärder som att hindra kriminalitet i lokaler och offentliga miljöer, att upprusta och utveckla byggnader och offentliga miljöer så att de är attraktiva och trygga samt att organisera trivselskapande aktiviteter. Fastighetsägarna – offentliga (kommun, region och stat), privata och bostadsrättsföreningar – är nyckelaktörer med sina fastighetsrelaterade verktyg för att kunna mota kriminell verksamhet.

Områdessamverkan lyfts tydligt det nationella brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. *Utredningen om åtgärder för stärkt trygghet i den byggda miljön (SOU 2025:5)* understryker att Områdessamverkan i första hand ska bygga på frivillighet, men förslår samtidigt en lagstiftning för att kunna säkerställa en långsiktig och förutsebar finansiering för samverkan. Platssamverkan beskrivs som mycket viktigt även i regeringens skrivelse *Ny strategi för levande och trygga städer (Skr. 2024/25:96)*.

Områdessamverkan är ett väl beprövat arbetssätt som är rapporterat och beforskat, framför allt internationellt. Där samverkan har fungerat bra kan tydliga positiva förändringar observeras och aktörerna får tillgång till verktyg för att hantera problem, som de annars inte kan göra något åt. Exempel på organisationer med olika former av plats- eller områdessamverkan i Göteborg är Avenyföreningen, Citysamverkan, BID Gamlestaden, BID Kville, Innerstaden Göteborg, Bergsjön 2031, (B)id Stigberget, BID

Frölunda Tynnered, Lövgärdet (avtal med 2 fastighetsägare), Fastighetsägarnätverk Långgatorna-Järntorget och Bo Bra i Biskopsgården 2.0.

De olika samverkansorganisationerna har vuxit fram ad hoc vid olika tidpunkter utan någon övergripande styrning från Göteborgs Stad. Det har gjort att samverkansformerna ser olika ut och att stadens engagemang varierar – allt från att betala in föreningsavgift och bidra med omfattande personella resurser till att helt tacka nej till att vara en aktiv medlem. I det trygghetsskapande och brottsförebyggande programmet nämns platssamverkan kort som ett verktyg, men utan att ge någon utvecklad vägledning. Vissa av stadens brottsförebyggande och trygghetsskapande uppdrag och insatser riktas enbart mot de kommunägda fastigheterna, trots att många göteborgare även påverkas av kvaliteten i förvaltning hos privata fastighetsägare.

Det kan finnas skäl till variation i organiseringen av samverkan utifrån områdets lokala förutsättningar. Dock har avsaknaden av en övergripande styrning medfört att det snarare är tillfälligheter än systematik bakom val av organisationsform och hur mycket staden engagerar sig. När stadens förvaltningar och bolag arbetar osammanhängande och oförutsägbart försämras förutsättningarna för fastighetsägare, polisen och andra aktörer att starta upp och engagera sig i Områdessamverkan.

Göteborgs Stad behöver därför utveckla ett mer samlat arbetssätt för Områdessamverkan inom staden och mellan staden, polisen, fastighetsägare och övriga aktörer. Det finns behov av ett utpekat ansvar och en samordnande roll med uppdraget att systematisera och driva utvecklingen av Göteborgs Stads arbete med Områdessamverkan. Ett sådant ansvar och en sådan funktion skulle till exempel kunna vara placerad i en socialnämnd för att ligga nära verksamheten eller hos stadsledningskontoret, till exempel avdelningen för brottsförebyggande och trygghet, motiverat av avdelningens kompetens och att flera nämnder och bolag berörs. Lämplig placering behöver utredas.

Vid framgångsrik Områdessamverkan tenderar till exempel narkotikaförsäljning, ordningsstörningar och skadegörelse flytta till närliggande områden. Därför är det viktigt att det skapas en kontinuerlig väv av Områdessamverkan över större områden där alla bidrar i sin närmiljö. Med anledning av detta är det viktigt att Göteborgs Stad arbetar aktivt med att engagera fastighetsägare och övriga civilsamhället till etablering av Områdessamverkan där den inte redan finns.

Syftet med motionen är till att tillsammans med samhällets goda krafter skapa ett tryggare och trivsammare Göteborg.

Förslag till beslut i kommunfullmäktige:

1. Kommunstyrelsen får i uppdrag att, i samverkan med socialnämnderna, utreda lämplig placering av ansvar och funktion för samordning, systematisering, kunskapshöjning och ökad framdrift i Göteborgs Stads arbete med brottsförebyggande och trygghetsskapande Områdessamverkan.
2. Socialnämnderna får i uppdrag att, i samverkan med kommunstyrelsen, arbeta aktivt med ett utåtriktat arbete för att skapa ökat intresse för brottsförebyggande och trygghetsskapande Områdessamverkan inom fler områden samt att stödja etablering av brottsförebyggande och trygghetsskapande Områdessamverkan.
3. Kommunstyrelsen, socialnämnderna och stadsmiljönämnden får i uppdrag att stötta och medverka i *alla* de bärkraftiga initiativ till brottsförebyggande och trygghetsskapande Områdessamverkan som initieras av externa aktörer i Göteborg.

Patrik Höstmad (D)